

vedtoges med 115 stemmer mod 6; 19 stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Birthe Hansen (SF) (se forrige møde).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Tredje behandling af lovforslag nr. L 35:

Forslag til lov om ændring af lov om en værdipapircentral og af lov om rettens pleje.

(Fremsat 20/10 82. Første behandling 26/10 82. Betænkning 23/11 82. Anden behandling 30/11 82).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 140 stemmer; 5 stemte hverken for eller imod.

Anden næstformand (Mette Madsen):

Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Forhandling om redegørelse nr. R 2:

Redegørelse af 11. november 1982 om forskningspolitikken.

Af undervisningsministeren.

(Redegørelsen anmeldt og givet 11/11 82. Meddelelse om forhandling 16/11 82).

Forhandling

Mette Groes (S):

Det, der først og fremmest springer i øjnene ved ministerens redegørelse, er, at den næsten udelukkende beskæftiger sig med den tekniske, naturvidenskabelige og medicinske forskning. Samfundsvidenskaberne omtales

med 11 linjer på side 8. Den humanistiske forskning får lidt mere, nemlig 14 linjer. Samtidig nedgøres samfundsrelevans og tværfaglighed.

Også i socialdemokratiet vil vi gerne støtte den forskning, der skaber nye ideer, som kan omsættes i produktion, give flere arbejdspladser og give penge i valutakassen. Det siger sig selv. Vi kræver også kvalitet i forskningen, men det er bare sådan, at netop i det frugtbare samspil mellem forskellige fag og i grænseområderne mellem dem finder nytænkningen sted. I øvrigt kan man slet ikke undvære viden om mennesker i de u-lande, man vil eksportere til, og man kan ikke gå ind i systemeksport uden at kende det samfund, man vil i kontakt med. I industrien er der da også fuldstændig klarhed over dette. Haldor Topsøe siger i »Vilkår for Vækst«:

»... lige så chokerende er afstanden mellem videnskab, teknologi, økonomi, finansiering og købmandsskole. Det er helt nødvendigt, at der gøres en indsats for at ændre disse forhold, og det kan ikke gøres ved nogle overfladiske kurser. Projektorienteret uddannelse kan hjælpe. Den oprindelige idé med RUC – studier i grupper – burde genoplives.«

Ministeren ser gerne, at erhvervsforskning skal være specielt meriterende for lærere ved universiteter og læreanstalter. Det er ikke nogen tiltalende tanke, og i øvrigt tror jeg slet ikke, det er nødvendigt. Forskerne er selv levende optaget af erhvervslivets problemer, det være sig fiskeri, landbrug eller teknologi, og der er ingen mangel på interesse fra erhvervslivets side for deres resultater. Vi skal altså passe på ikke at skade universitetsmiljøet ud fra en fejlfortolkning af erhvervslivets behov.

Ministeren skriver mange pæne ord i sin redegørelse om humanistisk forskning, og jeg kan være enig i dem alle. Derfor undrer det mig, at dens andel er sat til 10 pct. af de samlede forskningsmidler. Er det udtryk for en fast prioritering, og hvor stammer tallet fra?

Ministeren nævner, at der i den aktuelle økonomiske situation ikke kan stilles yderligere midler til rådighed for forskningen. Samtidig roser han sig af, at forskningen ved universiteterne og de højere læreanstalter ikke som de fleste andre områder er blevet genstand for nedskæringer i forbindelse med

[Mette Groes]

regeringens besparelser, men her overser han, at vil han sætte flere stole ind og ophæve adgangsbegrænsningerne, vil der blive mindre tid til forskningen. At undervise på et universitet kræver jo ikke kun, at der holdes nogle forelæsninger, der skal også være tid til vejledning. Jo flere studerende, jo mere individuel vejledning og jo mindre tid til forskning.

Ministeren vil oprette særlige, tidsbegrænsede stillinger for at løse problemet med forskerpukkelen og sikre nyttilgangen af lærere ved universiteterne. Vi synes også, problemet er stort, og vil meget gerne medvirke til dets løsning. Dog vil vi godt have klarhed over, hvordan pengene skal bringes til veje, før vi giver endeligt tilsagn.

Hvad angår selve forskningsbudgetteringen, kan det nok accepteres, at der skabes budgetindsigt, så man kan se, hvordan pengene fordeles. Det er også rimeligt, at der bliver mulighed for central styring, men en egentlig adskillelse mellem undervisning og forskning bør ikke finde sted. Skal forskningen lykkes, må der være mulighed for samlet anvendelse af tid, når der er brug for det af hensyn til projektets gennemførelse. Det bør overlades til universitetslærerne selv at planlægge deres tid, så de når både undervisning, administration og forskning, og de bør have lov til at gøre det fleksible over for hinandens behov.

Sektorforskning berøres, og det nævnes, at forskningsrådene bør se til, at kvaliteten er tilstrækkelig høj. Det er vel tvivlsomt, om forskningsrådene kan overkomme det. Jeg er ikke i tvivl om, at den forskning, energiministeriet og industriministeriet har sat i værk, har betydet fornyelse og givet mulighed for, at nyttigt arbejde har set dagens lys. Problemet er naturligvis, om de bevillinger, der tilflyder universiteterne til forskningsformål, er rimelige set i forhold til sektorforskningen, og det er det, man bør være opmærksom på.

Endvidere må vi ikke glemme, at skal sektorforskningen lykkes, må universiteterne have ressourcer både til grundforskning og til at uddanne forskere, som er dygtige nok til at klare denne opgave.

Ministeren vil afsætte 90 mill. kr. til apparatur, og det gør han ret i, men jeg vil dog lige indskyde den bemærkning, at det faktisk var den tidligere minister, som startede den sag.

Ministeren nævner, at vi må reducere ambitionerne om, at alle vore universiteter skal dække et meget bredt fagligt spektrum. Jeg forstår godt, at det kan være fristende, men jeg vil godt pege på, at et universitetsmiljø nødvendigvis må have en vis bredde for at kunne sikre forskning af kvalitet.

Det ligner mere end en tanke, at fagbevægelsen ikke er nævnt overhovedet i redegørelsen, og det er så meget mere påfaldende, som det informatikudvalg, ministeren netop har nedsat, heller ikke tæller så meget som en eneste repræsentant for fagbevægelsen. Kan fagbevægelsen ikke rekvirere forskning? Er dens erfaringer ikke værd at tage med, hvis man ønsker et sandt billede af det danske samfund? Skal den ikke præge den teknologiske forskning?

Ved flere universiteter eksisterer der et udmærket samarbejde med fagbevægelsen. Den giver ideer til forskning i arbejdspladsforhold, miljøproblemer, faglige forhold og trivsel i hjem og på arbejdsplads. Den deltager i kontaktudvalgsarbejde ved universitetet og medvirker ved projektevaluering. Den bidrager overordentlig nyttigt til de studerendes og lærernes viden om faktiske forhold, som de ikke er i kontakt med til daglig. Jeg synes ikke, det var for meget, om ministeren anerkendte denne indsats og også gav udtryk for, at den burde fortsætte.

En forudsætning for, at forskningsdebatten får kvalitet, og for, at vi kan deltage i den, er, at forskerne formidler deres resultater til os. Et godt eksempel herpå er Mikeprojektet, hvor forskerne løbende delagtiggøres i, hvor langt de er kommet med deres analyse af mikroelektronik og samfundsøkonomi, i form af små pjecer, som enhver kan forstå.

I det hele taget er kontakten med omverdenen vigtig for et godt og kreativt forskningsmiljø. Den kan skabes ved, at der opbygges et kontaktnet, et socialt netværk, omkring universiteterne med repræsentanter for erhvervsliv og fagbevægelse. Det kan ske gennem offentlige forelæsninger, folkeuniversiteter og åbent universitet. Alle disse aktiviteter har herhjemme været overordentlig succesrige, og jeg synes, regeringen bør vedkende sig ansvaret for, at de fortsætter.

Det er vigtigt, at forskningen tager alle slags opgaver op: andelsforskning, arbejdsmiljø, ØD, genbrug, ernæringsforskning,

[Mette Groes]

kommunikationsteknologi, børns vilkår i samfundet, indvandrerpolitik, kvindeproblemer og freds- og konfliktforskning. Det er vigtigt, at den er åben ud mod samfundet og ikke isolerer sig, og det er vigtigt, at vi sikrer den vilkår, der gør det muligt for forskerne at udnytte deres idé- og fantasirigdom i et langsigtet perspektiv præget af fornuftig planlægning og ressourceudnyttelse.

Vi er afhængige af forskningen i fremtiden, både på det økonomiske område, hvor den kan bidrage til samfundets økonomiske vækst, og på det menneskelige område, hvor den kan sikre, at vi får oplysninger nok, så vi ikke ødelægger enhver trivsel i samfundet. Derfor må vi støtte forskningen, ikke blot moralsk, men også økonomisk.

Karen Højte Jensen (KF):

Allerede i statsministerens åbningstale den 5. oktober lovede regeringen en ganske særlig indsats for dansk forskning på alle fronter. Det er vi glade for, og jeg finder, det er på tide, at politikerne nu tager dette emne op. Jeg må nok sige, at når vi i dag skal debattere undervisningsministerens redegørelse, havde det været rart med lidt mere tid, for det er jo et mangfoldigt område, som det kan være svært at nå på så kort tid.

Ikke mindst på baggrund af Danmarks alvorlige økonomiske og beskæftigelsesmæssige situation er det nødvendigt at handle ud fra den tese, at vor internationale konkurrenceevne og beskæftigelsessituation i høj grad afhænger af forskningen, udviklingsarbejdet og uddannelsen, og jeg kan til fulde tilslutte mig ministerens beskrivelse af situationen.

I 1981 brugte Danmark omkring 4 mia kr. til forskning og udvikling, nogenlunde ligeledes fordelt på den private og den offentlige sektor. Ser vi på erhvervslivets egen indsats for forskning og udvikling, kan der konstateres en stor fremgang. I 1979 investeredes 1,4 mia kr. og i 1981 1,9 mia kr., så der foreligger reelt en vækst, men til trods for denne positive udvikling er der behov for yderligere vækst inden for forskning og produktudvikling, hvis vi ikke skal fremstå som et u-land og domineres af store nationer, når det drejer sig om snilde og teknologi.

En forudsætning for en kraftigere indsats vil være, at den usikkerhed om grundlaget for igangsættere inden for erhvervslivet, som

de senere år har været præget af, må afdækkes gennem regeringens positive indsats for et bedre og mere optimistisk erhvervsklima som helhed. I øvrigt må det være afgørende, at vi får den forskning, vi har brug for, ikke, at vi har en høj procentværdi, når vor indsats sammenlignes med andre landes.

Det er ganske åbenbart, at Danmarks erhvervsinteresser og -behov må prioriteres langt højere ved udvælgelsen af forsknings-emnerne, ikke mindst i den offentlige forskning.

Om der generelt kan skabes enighed om, hvad vi har brug for, er en anden sag, og jeg vil da godt i forbindelse med ministerens betragtninger om sektorforskning sige, at jeg er uhyre skeptisk over for en række af de tiltag, der sker på dette område, da mange resultater ofte lægger op til, at udviklingen styres på en tendentiøs måde.

Jeg hilser med tilfredshed socialministerens bebudelse af, at man nu skal kulegrave socialforskningsinstituttet.

Det må nok også overvejes, om vi ikke i højere grad skulle samarbejde sektorforskning og universitetsforskning, men jeg vil gerne sige, at naturligtvis må der forskes på forskellige områder.

I erhvervslivet tænkes der ofte på kort sigt og på de umiddelbare indtjeningsmuligheder, og derfor må vi være med til at skabe muligheder for, at der kan tænkes længere ud i fremtiden. Det er vigtigt med langsigtede betragtninger. Der er behov for en øget forskningsindsats inden for bioteknologi, konstruktionsmaterialer og informatik. Der må i øvrigt lægges vægt på gennem en samlet, langsigtet planlægning og prioritering at søge at få koncentreret forskningsindsatsen på færre områder, hvor der så til gengæld vil blive bedre mulighed for at få opbygget et forskningsmiljø præget af talent og perspektiv. Ikke mindst i en stagnationsperiode betyder det, at der må tages fra ét område og gives til andre områder. Den offentlige forskning skal give videnberedskab og uddannelse. På en lang række områder må vi have en fælles forskningsindsats for overhovedet at kunne klare opgaverne. Samtidig vil jeg understrege den positive betydning af den åbenhed, der er en del af den offentlige forskning. Det samspil, der på mange områder eksisterer mellem den offentligt finansierede forskning og erhvervslivet, er af stor

[Karen Højte Jensen]

betydning. Dette samspil er vanskeligt at måle, men fælles erfaringsgrundlag mellem eksempelvis DTH, handelshøjskolen og det private erhvervsliv giver mulighed for en koordineret indsats.

På mange af vore uddannelsesinstitutioner sker der blandt de studerende i disse år en holdningsændring i retning af en bedre forståelse og en interesse for erhvervslivet og en erkendelse af, at et frodigt erhvervsliv er selve livsnerven i vort samfund. I praksis har denne holdningsændring også indflydelse på det forskningsmæssige område.

En større vægtning af den erhvervsorienterede forskning betyder ikke, at hensynet til forskningens frihed skal ændres. Ligesom forskerne ikke skal kunne dirigere den politiske proces, skal erhvervslivet ikke dirigere forskningen.

Vi må her også være opmærksomme på, om vore universiteter og læreanstalter kan levere de forskere og specialister, erhvervslivet har brug for, og det afhænger i høj grad af gode forskningsmiljøer, som er en forudsætning for forskeruddannelsen.

Der er ikke økonomisk baggrund for væsentligt øgede ressourcer til den offentlige forskning. Det drejer sig om at styrke enkelte områder og indskrænke eller gradvis opgive andre aktiviteter. På enkelte områder må der dog findes midler, først og fremmest til forskerrekuttering, og jeg er tilfreds med de initiativer, undervisningsministeren redegør for.

Den vækst, der har været i 1960erne og i begyndelsen af 1970erne inden for forskningen på vore universiteter og læreanstalter, sammenholdt med livstidsansættelser, betyder, at systemet er lukket til og uden mulighed for tilgang af unge, fantasirige og initiativrige forskere, hvilket naturligvis er helt uacceptabelt. Det er netop de unge, talentfulde forskere, der er fremtid i, og de skal være lokomotivet i vort samfund.

Herudover må forskermobiliteten gennem en aktiv og hurtig indsats fremmes, og jeg kan tilslutte mig den vifte af foranstaltninger, regeringen har under overvejelse. Mobiliteten må fremmes for herigennem både i kvalitativ og kvantitativ henseende at forbedre visse forskerholds videnskabelige kompetence.

Den nødvendige udskiftning af forældet apparatur kræver ligeledes flere ressourcer, således som redegørelsen også peger på.

Danske forskeres udstyr og hjælpemidler må for at sikre kvaliteten være på højde med det, man bruger andre steder. Jeg kunne tænke mig at overveje en leasingmodel inden for dette område.

Den dyne af bureaukrati, der gennem styrelseslov og meget andet er lagt over universiteterne, er heller ikke fremmede for en styrkelse af forskningen. På en række områder i den offentlige forskning må omstillings- evnen skærpes.

I økonomisk knappe tider har man tilbøjelighed til at glemme den humanistiske forskning. Det skal jeg dog ikke gøre. Jeg vil gerne sige, at den humanistiske forskning inden for det filosofiske område, den sproglige forskning og forskningen af kulturelle strukturer er grundlag for et rimeligt niveau i anden forskning. Hvis der ikke er forskning, er uddannelsen på lavt niveau. Der er specielle fag, man skal interessere sig for.

Historieforskning giver en omfattende erkendelse af mennesker selv og er nødvendig for at få den rette proportionale vurdering af tilværelsens mangfoldigheder. Ved en konfrontation med græsk og latin bliver vort eget sprog et kultursprog med struktur, der muliggør forskning i litteratur og brug af kulturpåvirkning udefra. Desuden er forskning af græsk og latin med til at opretholde forbindelsen med vort andet store kulturgrundlag, den kristne kultur.

En del forskning er til uden håb om store danske resultater, men nødvendig af hensyn til, at vi skal kunne opfange væsentlige forskningsresultater udefra.

Jeg er enig med ministeren i hans betragtninger om forskningsmiljø. Det er sådan, at et lands forskning bliver bedst, når den spænder over et bredt spekter, for læren om moderne forskning er læren om, at man bytter metoder, inspirerer hinanden og ligefrem benytter hinandens forskningsresultater i et omfattende samarbejde mellem alle discipliner. Vi ønsker derfor et rigt varieret spekter af forskningsgrene med blik for, at der kommer nye forskningsgrene til. De skal lukkes ind og slutte sig til den levende helhed, som dansk forskning er og skal være.

Bjørn Elmquist (V):

Allerede i de allerførste linjer i ministerens redegørelse hyldes forskningen med flyvende

[Bjørn Elmquist]

faner, synes jeg – »der er fremtid i forskning« – og også mod slutningen af redegørelsen holdes samme standard: »Der vil ikke ske nogen indskrænkning i forskningens frihed.« Jeg synes, man kan sige, at redegørelsen alt i alt er præget af en meget klar velvilje over for forskningen og udviklingsarbejdet og af en overbevist tillid til, at vi ad denne vej kan løse en del af de vanskeligheder, vi står over for, bl.a. i vores samfund.

På venstres vegne vil jeg gerne hilse denne optimisme velkommen. Vi synes, den falder godt i tråd med den optimisme og tiltro, som vi på andre felter efter regeringsskiftet har forsøgt at mane op af jorden, og jeg synes også, at diskussionen i dag om dette emne hører hjemme i denne sammenhæng, for der er vel få enkeltemner – så bredt dette end måtte være – som har mere at gøre med fremtiden end netop forskning.

Vi må jo desværre være enige med regeringen i dens udgangspunkt, at økonomien ikke tillader de store tilskudsspring fremad. Redegørelsen slår på den anden side fast, at dette er et af de områder, der vil være fritaget for nettobesparelser fra den ellers så spærvillige regerings side, og det kan vi hilse velkommen. Kræfterne må koncentreret, hedder det, og det er så sandt, som det er sagt.

I den forbindelse er det godt at mærke sig, at erhvervslivet, ikke mindst de små og mellemstore virksomheder, i de seneste år har øget sin indsats på området. En beklagelig undtagelse herfra er landbruget. Landbrugsforskningen er i Danmark inden for det sidste par år næsten halveret, og det er yderst beklageligt.

Skal vi derimod bedømme indsatsen ikke bare fra erhvervslivets side, men den totale indsats, må vi sige, at Danmark stadig placerer sig dårligt sammenlignet med en lang række af vore nærmeste lande, Norge, Sverige, Holland og Vesttyskland, og hvis vi går uden for EF-området, bliver det først rigtig slemt. Sammenligner vi med den indsats, der ydes i USA eller i Japan, lover det ikke særlig godt for vores fremtid.

Jeg synes, at i denne sammenhæng hører advarlerne fra professor Woldbye hjemme. Han har sagt, at hvis ikke vi i løbet af en 4 års periode – tror jeg det var – fordobler vores indsats på området, kan vi allerede af den grund ikke opretholde vores levestan-

dard i Danmark. Det er en ganske manende advarsel, og jeg vil derfor gerne henstille så alvorligt, som det overhovedet kan lade sig gøre, til regeringen at overveje, hvordan man kan øge også de finansielle midler, der kan tilføres forskningen. Dette er virkelig en investering i fremtiden. I stedet for det, vi har set i så mange år – at vi har overforbrugt på forventet efterbevilling, at vi har gældsats vor fremtid – vil der her være tale om en investering i fremtiden.

Ellers er jeg naturligvis enig i de midler, undervisningsministeren opregner: der skal sættes på grundforskningen og på forskeruddannelsen, og de konkrete lovende områder inden for forskningen, som man gerne vil satse på, informatikken og bioteknikken, er vi også helt med på. Jeg har et par konkrete bemærkninger om disse to områder, som jeg skal vende tilbage til lidt senere, men først vil jeg godt vedrørende det generelle erindre om en henvendelse, vi har fået i forskningsudvalget fra Ingeniør-Sammenslutningen, hvori man – sagt i meget simple ord og naturligvis forenklet – så at sige advarer mod den flotte, forkromede forskning og erindrer om det, man – og det skal ikke være et nedsettende udtryk – kunne kalde træskoforskningen, den, som skal hjælpe os videre i dagligdagen. Man peger på den anvendelsesorienterede og konkrete forsknings- og udviklingsaktivitet med decideret produktivt sigte, primært for de små og mellemstore virksomheder, og man henstiller, at når man taler om forskning, glemmer man ikke ingeniøruddannelsen og ingeniørskolerne. Jeg håber meget, at undervisningsministeren og hele regeringen vil lægge sig disse ord på sinde, når man nu skal overveje, hvordan grundforskningen og forskningsuddannelsen kan bedres.

Man har et begreb, man kalder forskermobiliteten, det, at forskerne kan bevæge sig fra det ene område til det andet, fra den ene institution til den anden, fra universiteterne og læreanstalterne ud i erhvervslivet og tilbage igen, og her tror jeg – efter et møde på Københavns universitet, som jeg deltog i med bl.a. forskningsudvalget forleden dag – at der er meget at hente.

Det er, som om der hviler et lidt odiøst skær over begrebet kontraktforskning, men det tror jeg at man skal satse på i fremtiden. De, der ikke kan lide at få øremærkede opgaver og penge fra erhvervslivet, er måske

[Bjørn Elmquist]

gladere for støtte fra fonds, hvad vi har set eksempler på i de seneste dage. Der kan vi også håbe på en større udvikling.

Så er der udvekslingsordningerne, som jeg nævnte for et øjeblik siden. Jeg har fået et indtryk af, en fornemmelse af, at de er godt i vej i Ålborg og i Odense, men det er, som om man på det lidt ældre Århus universitet og det endnu ældre Københavns universitet næsten er for fin til det. Det kan jeg godt sige uden nogen form for malice, idet jeg selv kommer fra Københavns universitet. Der var måske nogle ting, man dér kunne ruske op i.

Så et par bemærkninger om det internationale samarbejde, forskermobiliteten i den henseende. Jeg synes, at jeg fornemmer hos vor gode undervisningsminister en forskrækkelighed ved at tale om mulighederne inden for EF. Der nævnes især det nordiske. Er det sprogproblemerne, der gør det svært, eller er det, fordi der stadig i visse folk sidder en skræk for, at vi ved at begive os ud i noget i EF-sammenhæng sælger os til fæle folk syd for grænsen? Det håber jeg bestemt ikke.

Så tilbage til de konkrete områder, informatikken og bioteknikken, og det skal være meget kort.

Om informatikken vil jeg blot erindre om – man kan naturligvis ikke få det hele med, heller ikke i en ministerredegørelse – EDB-sprogbehandling, oversættermaskiner, og hvad det nu er alt sammen. Der har jeg indtryk af, at Danmark er godt med, og jeg er opmærksom på, at man i et EF-dokument sågar helt har glemt Danmarks avancerede viden på området.

Med hensyn til bioteknikken er jeg enig i perspektiverne og mulighederne, men jeg vil godt henstille, at man vier det særlig opmærksomhed på 4 områder.

Der er først det etiske. Med hensyn til bioteknikken er der en masse bekymring, ikke mindst på det etiske område. Jeg er selv en af dem, der har udtrykt en række etiske bekymringer. Jeg henstiller meget stærkt, at man får lavet en sontring, en opdeling, mellem bioteknikken på det humane område, hvad menneskeceller angår, og det øvrige. Så tror jeg nok, at den etiske diskussion, vi må og skal have, vil blive kanaliseret ind i mere overskuelige baner.

Dernæst er der sikkerhedsaspekterne for den industrielle anvendelse af bioteknikken.

Der er spørgsmålet om patenteringen, hvordan man opnår rettigheder og monopoler. Og så er der endelig spørgsmålet om handelsregler, tekniske handelshindringer, hvad det nu er alt sammen, så vi kan sikre os, at vi virkelig har en mulighed for at få udbytte af den fremmelige forskning, vi har på området, f.eks. hos Novo.

Ministeren laver en sontring mellem grundforskning og målrettet forskning, og den er naturligvis meget relevant. Om den målrettede forskning hedder det, at man må kræve, at den nærmer sig målet, og at den inden for en rimelig tid når frem til rimelige resultater. Det har ført mig til at interessere mig for en del af den målrettede forskning, vi har i Danmark, nemlig socialforskningsinstituttet.

Jeg skal ikke her og nu gå voldsomt ned i detaljen, blot erindre om, at man i 1957 havde helt præcise ønsker med hensyn til, hvilket brugbart redskab socialforskningsinstituttet skulle være for de politiske beslutningstagere i landet. Jeg skal videre erindre om den kritik, der var fremsat i betænkningen af 1975. Jeg vil i dag hævde, at socialforskningsinstituttet stadig lider af en mangel på effektivitet; der er en langsommelighed med dets rapporter. Jeg er bange for, at instituttet heller ikke kan afvise anklager for politiseringen. Det bliver nu debatteret i pressen, og derfor skal jeg ikke komme yderligere ind på det her, blot hilse med tilfredshed, at socialministeren i dag har meddelt, at regeringen vil iværksætte en undersøgelse af socialforskningsinstituttets virksomhed.

Lad mig til allersidst komme med en enkelt bemærkning. Der er mange, der er bange for forskningen, fordi den vedrører en ukendt fremtid. Der er nogle, der er så bekymrede for, hvad der vil ske, at de ligefrem blevet maskinormere. Vi skal være opmærksomme på det problem, og jeg, der hører til dem, der har tillid til forskningen, vil i hvert fald kræve, at forskningen altid sikrer os, at det er os, menneskene, der styrer maskinerne og forskningen, og ikke omvendt.

Alice Faber (SF):

Vi i SF er enige i at gøre forskningsvilkårene bedre. Netop under de voldsomme ændringer, den økonomiske krise giver os, og de voldsomme ændringer, den teknologiske

[Alice Faber]

udvikling giver os, er det vigtigt, at vi bruger al den menneskelige ekspertise, der findes, til at få skabt en udviklingstendens, som kan give os de bedste menneskelige vilkår både her og ude i verden.

Til sikring af forskningens brede sigte, at den rettes imod at give menneskene de bedst tænkelige vilkår, er det væsentligt, at forskernes urørlighed og isolation ophæves, at der skabes åbenhed om resultaterne, og at de videregives i et sådant sprog, at de kan drøftes bredt ude i befolkningen.

Det er også vigtigt, at det kommer frem, at der sker en styring af forskningen, hvad der vistnok til alle tider er sket. Mangel på økonomiske midler har standset mange gode forskningsoplæg og forsøg; det har været brugt som styringsmiddel.

I redegørelsen gør undervisningsministeren opmærksom på, at vi i Danmark bruger mindre i totaludgifter til forskningen i forhold til nationalproduktet end de andre nordiske lande. Vi finder, at det er en kortsigtet politik.

Ministeren kommer i redegørelsen også ind på, at forskellige områder af forskningen har forskellige vilkår, således at den såkaldte sektorforskning og den forskning, der sker i erhvervslivet, har haft mulighed for en stigning, medens andre områder har haft endnu dårligere vilkår.

Hvem har styret denne udvikling? Er det en rimelig udvikling? Det lyder i hvert fald ikke rimeligt, at landbrugsforskningen over en periode har været i tilbagegang.

Vi er enige i, at vi må have sektorforskningen med i den samlede styring, så vi ved, hvad det er for nogle kriterier, pengene bruges ud fra. De forskere, der ansættes i sektorforskningen, må igennem den samme ansættelsesprocedure, hvor de erklæres forskeregenede, som ved universiteterne. Vi må også sikre, at sektorforskningen får den samme status, så der ikke kan herske tvivl om forskningsresultaternes kvalitet. Men diskussionen om, hvorvidt anvendt forskning ikke er grundforskning, hører vist ikke hjemme her i folketinget.

Der findes problemer omkring forskerkruttringen ved de højere uddannelsesinstitutioner, der må løses, men vi kan ikke gå med til det forslag, der er kommet fra planlægningsrådet for forskningen. Vi finder, at de problemer må løses, uden at der sker en

reduktion af det samlede antal faste forskerstillinger.

Vi er også enige i, at man må styrke forskeruddannelserne og grundforskningen. Men vi vil gerne være med til at sætte måltal på. F.eks. kunne man beslutte, at grundforskningen får en bestemt procentdel af det samlede forskningsbudget. Det er altså ikke nok at effektivisere og koordinere.

Redegørelsen handler meget om, hvordan samarbejdet mellem forskningen og erhvervslivet kan hjælpe Danmark. Vi vil gerne give et bud på, hvordan man gennem offensiv forskningspolitik kan sætte gang i beskæftigelsen og dermed være med til at formindske både betalingsbalanceunderskuddet og statsunderskuddet. Den danske industri er i høj grad opbygget omkring noget, man kan kalde vækstcentre. F.eks. kan nævnes landbrugsrelateret industri, skibsværftsindustri og fabrikation af hospitals- og andet sundhedsudstyr. Staten kunne her gå aktivt ind og bidrage til at lave nogle nye vækstcentre. Disse vækstcentre burde vælges sådan, at man sikrede en høj beskæftigelse og gode eksportmuligheder, kombineret med en stadig forbedring af kvaliteten i vort samfund. Det kunne forbedre vores muligheder for at finde niches på verdensmarkedet, hvis vi fremstillede produkter og tilbød know-how, der var udsprunget af vort samfund, af høj kvalitet. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at vi, når vi eksporterer disse varer, ikke kommer til at undergrave den struktur, der findes i u-landssamfundene. Der har været flere eksempler på, at specielt kvinderne i u-landene er kommet i klemme, men der har også været eksempler på, at kløften mellem rig og fattig er blevet dybere i nogle af u-landene. Derfor kan det undre meget, at undervisningsministeren nedlægger 2 projekter, kaldet SVUF og SVUS, henholdsvis i Odense og på det sydjyske universitetscenter, hvor man beskæftiger sig med disse problemer.

Som et muligt nyt vækstcenter kunne man nævne telekommunikation og EDB. Netop på det område kan der ventes revolutionerende omvæltninger i de kommende år, der er både tillokkende og skræmmende. For lønmodtagerne såvel i den fysiske produktion som i kontor- og butiksfagene er det først og fremmest de negative virkninger, vi har set, i form af forringelser af arbejdssituationen. Det er fundamentalt, at vi ikke blot la-

[Alice Faber]

der udviklingen rulle hen over os, men at vi fra starten er med til at fremme de udviklingstendenser, der forbedrer livskvaliteten, og hæmmer dem, der forringer den. Vi kunne f.eks. være med til at udvikle softwareprogrammer og EDB, men vel at mærke med indbyggede kvalitetskrav, f.eks. med hensyn til medarbejderindflydelse og ressourceforbrug. Vi kunne også lave vækstcentre omkring vedvarende energi, omkring boligbyggeri og byfornyelse, omkring kollektiv trafik, miljø, arbejdsmiljø og genbrug.

Ved at nævne disse konkrete eksempler på, hvordan der kan ske samarbejde mellem forskning og erhvervsliv, er jeg kommet ind på noget af det, som jeg synes mangler i ministerens redegørelse.

Ministeren taler om, at det er vigtigt, at vi har den humanistiske islæt med i forskningen, samtidig med at ministeren ikke gør et særlig stort nummer ud af det i sin redegørelse. Oven i købet beklager ministeren sig over, at der i de senere år er kommet nogle begreber som tværfaglighed og samfundsrelevans, og at disse ikke skulle kunne klare en faglig kvalitetsvurdering. Det, der er problemet i den måde, ministeren anskuer forskningens samarbejde med erhvervslivet på, er netop, at ministeren anser det for at være problemløst. Det nytter ikke noget at starte et samarbejde mellem forskere, som er optaget af at føre deres forskningsresultater ud i livet, og erhvervsfolk, som er interesserede i profit. De menneskelige konsekvenser af en sådan udvikling må med i vurderingen, og det betyder, at vi samtidig må se på, hvilke konsekvenser en sådan udvikling får for hele samfundet. Når ministeren mener, at tværfaglighed og samfundsrelevans er uklare begreber, så er jeg bange for, at sådanne overvejelser kan føre til, at menneskelige hensyn underlægges profithensyn. Erhvervsrelevans er ikke altid det samme som samfundsrelevans.

Der er lavet flere undersøgelser, der viser, at universitetet i bund og grund er et mandsdomineret foretagende. Jo højere man kommer op i pyramiden, jo færre kvinder er der. Andelen af kvindelige forskere i den offentlige sektor er under 20 pct. Hvordan er det så ikke i den private sektor? Der er det formodentlig ikke engang det halve. Hvad med at indføre kønskvotering for forskerstillinger? Det er foreslået af Norges almenvi-

denskabelige forskningsråd i en rapport fra Nordisk Råd i 1981. Er tanken den danske undervisningsminister ganske fremmed? Andre ministre i regeringen har offentligt givet udtryk for utilfredshed med den skæve kønsfordeling. En anden kønsfordeling kunne betyde en anden prioritering af forsknings-emner.

Til slut vil jeg sige: hvorfor er det kun universitetets ansatte og enkelte andre, der har forskningsret og forskningsadgang? Burde ikke alle samfundsborgere mere aktivt inddrages i forskningen, f.eks. målgrupperne for forskningen? De burde deltage i definitionen og løsningen af problemerne. Det gælder også grupper interesserede i samfundsproblemer, der i øjeblikket har svært ved at få adgang til forskningsinitiativerne og resultaterne. Med målgrupper tænker jeg f.eks. på klienter og patienter, og jeg tænker på miljøgrupper og energiinteresserede og forbrugerbevægelsen, men jeg tænker også på, at vi, ligesom vi kan have undervisning i arbejdstiden, selvfølgelig også kan have forskning i arbejdstiden, forstået som adgang til kemikalier, apparatur, papir, bøger, EDB osv., med hjælp fra lærere og rigtige forskere. Skellet mellem undervisning og forskning bør ikke nedbrydes, det mener vi ikke, men hvad med skellet mellem arbejde og viden?

Lawaetz (FP):

Vi har desværre ofte set nogle intetsigende redegørelser, som vi delvis har spildt tiden på, men jeg vil godt give lidt ros til undervisningsministeren for hans redegørelse af 11. november 1982. Den gennemgår en række hovedpunkter og er på de fleste områder realistisk, selv om der i høj grad mangler nøjagtige udtryk for, hvad der skal ske i fremtiden. Det er vel det, vi skal diskutere, og allerede nu er man jo klar over, at det er et bredt diskussionsemne. Hr. Bjørn Elmquist nåede at opremse i hurtig rækkefølge 17 forskellige emner, som hver for sig kunne give anledning til en debat. Fru Mette Groes indledte på den sædvanlige måde, som om der fandtes uanede ressourcer her i landet. Så der er sikkert nok at tage fat på.

Den rigtige forskning, som er med til at forme og sikre fremtiden, er overordentlig vigtig og får nok i det daglige politiske arbej-

[Lawaetz]

de og i medierne for lidt omtale. Den for-
tjente sikkert større interesse.

Dette vigtige emne giver naturligvis mig som repræsentant for folketingets mest økonomiske parti, fremskridtspartiet, noget at tænke over, og idet jeg følger sædvanlig logisk og økonomisk tænkning, er mit første spørgsmål: hvad er den rigtige løsning? Hvilken form for forskning gavner erhvervslivet og dermed vor økonomi? Får vi nok ud af de beløb, det offentlige betaler på forskningsområdet? Hvor stor en del skal erhvervslivet selv betale, og hvor meget skal det offentlige betale? Hvilken del af forskningen skal prioriteres højest? Er der forskningsområder, vi slet ikke har råd til i en krisetid? Svaret på det sidste er beklageligvis ja.

Jeg skal nævne som et slående eksempel, at staten ofrer et væsentligt beløb på at frede nogle åløbovre i Jylland med det ene formål, at et par videnskabsmænd skal studere en efter sigende sjælden flueart, som man mener at der skal holdes liv i. Man kunne tage andre områder, som studier af sangdroslens sangvaner, sortfodsindianernes hårlængde, Joakim von And's betydning for landets åndelige udvikling – det sidste stammer naturligvis fra RUC. Jeg må nok spørge, om ikke det er spild af ressourcer. Lad gå med, at de bruger tiden til noget unødvendigt, men hvis man besøger disse anstalter, så vil man se kostbart apparatur, som kan bruges til andet end fuglesang. Angående fluerne er det sikkert yderst interessant for fluebiologer, men man kunne jo stille sig det spørgsmål, om ikke det nærmere burde være en hobbybeskæftigelse for folk med den slags interesser.

Sagt mere alvorligt mener jeg, at vi er et lille land med begrænsede ressourcer, og at vi må tænke derudfra. Vi må derfor afstå fra de mere prestigebetonede projekter, forstået derhen, at vore ressourcer må anvendes på hovedsagelig målrettet forskning mod de givtige mål.

Vi har således efter min opfattelse ikke råd til at satse så store beløb på rumforskning, som er nødvendige for, at vi overhovedet kan få nogen indflydelse. Det skal vi nok holde os fra.

Et andet område, hvor jeg mener at vi bruger for mange penge i forhold til vores befolkningstal og i forhold til den nytte, der

kommer ud af det, er det allerede omtalte socialforskningsinstitut. Man kan gå et skridt videre og sige, at en del af det, der kommer ud af dette meget omtalte institut, vel nok nærmere er til skade, i hvert fald til fordyrelse for erhvervslivet, og jeg har ikke rigtig set, at det har gavnet befolkningens trivsel eller skabt tilfredshed i al almindelighed.

Spørgsmålet er, om vi ikke generelt forsker urationelt; jeg tænker bl.a. på universiteternes og de højere læreanstalters forskningssystem. Her kan vi hurtigt blive uenige. Det er typisk, at f.eks. en professor får 60 pct. af sin løn for undervisning og 40 pct. for forskning. For det første er det meget svært at konstatere, hvad der kommer ud af disse 40 pct. forskningskroner. For det andet peger for mig meget på, at man måske får dårligere undervisere, dersom de samtidig med blot nogen alvor skal gå op i forskningen, og omvendt får man måske dårligere forskere, når de samtidig skal tage hensyn til en eller anden tidsbestemt undervisning. Det ser ud, som om vi har en dyr og unødvendigt stiv struktur, nok noget af en overlevering fra fortiden. Det hørte vi egentlig også under vores besøg på Københavns universitet. Sagt på en anden måde: lad de dygtige undervisere i fred, og lad dygtige og kreative forskere, der har vist evner på det område, få lov til at koncentrere sig om forskningsopgaver.

I forbindelse med min omtale af, hvad der foregår på universiteterne, er min tro på effektiviteten desværre begrænset. Der er således på Københavns universitet immatrikuleret 25.000 studerende, medens der kun bliver dimitteret ca. 1.500 pr. år. Uden at bruge abstrakt matematik, men bare Chr. Hansens regnebog, kan jeg regne ud, at det betyder en gennemsnitlig tilknytning til universitetet på næsten 17 år. Normtiden for studier bliver efterhånden længere, og man må spørge: hvorfor?

Det er for mig også lidt foruroligende at læse, at næsten 50 pct. uddannes i humanistiske fag, når jeg et andet sted i et blad kan læse: 200 arbejdsløse historielærere. Hvor er vigtige og moderne ting som datalogi, EDB-teknik osv. i den gade, noget, som er nutidsrelevant og udadvendt?

Som et meget positivt træk har jeg konstateret – hvad andre også har gjort – at erhvervslivet investerer stadig mere i forskning og udviklingsarbejde. Denne stigning bør

[Lawaetz]

ikke alene stimuleres, men inspireres på enhver tænkelig måde. Det ser for mig ud til, at der skal etableres et langt snævrere samarbejde mellem den statsstøttede og den private forskning. Et skridt på vejen og et forslag til undervisningsministeren kunne være at sætte nogle flere erhvervsfolk ind i planlægningsrådet for forskningen og i de 6 forskningsråd. De er frit svævende i luften og har for lidt forbindelse med livet. Desuden bør mulighederne for at veksle mellem den offentlige forskning og den private gøres langt, langt bedre.

Jeg vil godt sige, at fremskridtspartiets opfattelse af løsningen på hele dette alt for spredte og forvirrede problem fremgår af vort lovforslag nr. L 117 af 4. december 1975. Det siger ganske enkelt, at fordelingen af de skattebetalte tilskud til forskning foretages af folketingets forskningsudvalg, der til hjælp får en kontraktansat forskningsdirektør, der tillige kontrollerer, hvad der kommer ud af bevillingerne i praksis. Forskningsudvalget har efter min opfattelse – i hvert fald så længe jeg har været herinde, men det er ikke, fordi jeg har været her, tværtimod – hidtil ikke løst sin opgave. Der hersker alt for stor usikkerhed om, hvad man i det hele taget får ud af alt det her. En sparevillig regering – det var hr. Bjørn Elmqvists udtryk – må være særlig sikker på, at de sparsomme midler anvendes rigtigt.

Jeg var imponeret over fru Alice Fabers indledning. Fru Alice Faber havde forstået lidt af det, der gives udtryk for, nemlig at det er meget væsentligt, at det også sætter folk i arbejde og gavner erhvervslivet. Men bagefter tager fru Alice Faber med sine hovedinteresser pynten af det hele ved at komme ind på kvindesagen, som slet ikke kommer det her ved, og kommer også ind på, hvor modbydeligt det er, hvis det skulle give en eller anden form for profit. Det viser, at vi ikke behøver at slutte denne debat i dag, den kan godt få lov til at køre, for det fortjener den.

Grethe Lyngs (CD):

Ministeren nævner i sin redegørelse et citat af Christian den Ottende: »Fordi vi bliver fattigere, behøver vi ikke at blive dummere.«

Vi har i dag et bruttonationalprodukt af en ganske anden størrelsesorden, end tilfældet var på den salige konges tid, så man

kunne passende ændre ordlyden for at bringe den i bedre overensstemmelse med nutidige forhold og sige: fordi vi er blevet lidt mindre rige, behøver vi ikke at blive dummere.

CD hilser undervisningsministerens redegørelse velkommen, bl.a. fordi den slår fast, at forskningsindsatsen ikke vil blive forringet. I øvrigt fastslog statsministeren også dette i sin åbningsredegørelse. Der er allerede sket indskrænkninger i de seneste år, og det vil være u hensigtsmæssigt at skære yderligere. Forskningsindsatsen ligger på ca. 1 pct. af bruttonationalproduktet, og vi kan ikke tillade, at den falder mere, hvis vi skal have blot en minimal chance for at gøre os rimeligt gældende på verdensplan. CD kan med tilfredshed konstatere, at både den tidligere og den nuværende undervisningsminister er enige i dette.

I Danmark kan vi forske; det er der lang tradition for. Vi har haft en Tycho Brahe, en Ole Rømer, en Niels Bohr, og i dag har vi et korps af erfarne ældre og lovende yngre forskere både i de offentlige institutioner og i erhvervslivet.

En af de forudsætninger, der må være til stede, for at al forskning kan fungere, er funktionsdygtige forskningsbiblioteker. Det er ikke nok at gøre sig overvejelser om strukturelle ændringer. I den forløbne 5-6 års periode har der været et fald i de midler, der stilles til rådighed, på over 50 pct., og derfor er det indlysende, at man må se nøje på, hvordan de midler, der nu engang er til rådighed, bliver udnyttet bedst.

Vi er i CD overbeviste om, at man godt kan gøre tingene bedre, også selv om det nok er umuligt at få flere penge. Ved at flytte om på midlernes anvendelse og ved at prioritere på anden måde skulle det være muligt at sikre, at der ikke opstår uoprettelige skader.

I Danmark kan vi forske, sagde jeg før, og vi kan også gøre os gældende inden for nye, spændende områder med vide perspektiver. Et sådant område er f.eks. bioteknikken, der vil kunne få betydning på så forskellige felter som landbrug, miljø og medicin. Under bioteknikken henhører genteknologien, der allerede har givet anledning til debat om etiske problemer i forbindelse med gensplejsning. Man skal selvfølgelig være opmærksom på etikken i disse ting, men det må ikke føre til,

[Grethe Lyngs]

at man afviser muligheder for nye, betydningsfulde fremskridt.

CD synes, det er rigtigt, når redegørelsen tager bioteknikken op som eksempel på et forskningsområde, der kræver særlig bevidgenhed på grund af sine fremtidsmuligheder.

Ministeren har fremhævet endnu et område, som må prioriteres højt, nemlig informatikken. I de sidste årtier er udviklingen her gået med rivende hast, så stærkt, at mange mennesker har følt en vis usikkerhed og utryghed ved det. Skal datamater og robotter styre os i fremtiden? Nej, det skal de ikke, og netop derfor er der brug for en forstærket forskningsindsats.

Kun gennem et højt niveau af viden kan man styre udviklingen i ønsket retning. Danmark er med langt fremme inden for informatikken, og vi vil i fremtiden kunne være med til at skabe nye arbejdspladser og øget eksport og derigennem bidrage til at forbedre økonomien. Også derfor er en forstærket forskningsindsats en god investering. Hele dette område er faktisk vigtigt i fremtiden, og derfor kan jeg ikke lade være med at minde om uddannelsen i datalogi, ja hele EDB-området på alle niveauer.

CD vil følge udviklingen meget nøje, for vi har ikke råd til at sakke agterud. Alle initiativer, også private, bør behandles positivt og smidigt.

Det er imidlertid ikke blot forskningen i det sidste skrig, hvis jeg må kalde det sådan, der har fremtid og økonomiske muligheder i sig. Inden for sektorforskningen er der et hul, idet der ikke er knyttet nogen forskning til arkitektskolen. CD vil gerne henlede ministerens opmærksomhed på dette faktum, for dansk arkitektur har, når den får baggrund for sin forskning, faktisk udsigt til gode eksportmuligheder. Vi mener, det ligger inden for det muliges grænse at få sådan en forskningsgren, uden at det behøver at koste flere penge.

Det gælder for forskningen i dens helhed som på alle andre områder, at i tider, hvor der ikke er råd til hvad som helst, må der sorteres og prioriteres. Vi er først og fremmest nødt til at satse dér, hvor der er perspektiv og levedygtige projekter i gang. Den målrettede forskning skal ikke betragtes som noget mindreværdigt set i forhold til den rene grundforskning, der har sin store betydning på lang sigt.

CD har mærket sig, at ministeren i sin redegørelse siger, at erhvervsforskning vil være en kvalifikation for universitetsforskere, og det finder vi værdifuldt.

Et ømtåligt emne kalder ministeren problemer omkring vurdering og evaluering inden for den forskning, der foregår ved universiteterne. Den debat, der allerede har været i offentligheden herom, viser, at det er rigtigt. Man spørger: skal unge, talentfulde forskere hindres i at komme til, mens mindre produktive får lov til at blive i stillingerne? Besvarelsen af det spørgsmål kan i værste fald føre til uberettigede angreb og så urimelig mistænksomhed. Ministeren taler i den forbindelse om foranstaltninger: om større mobilitet i forskerstyrken, mulighed for kombinationsstillinger og bedre mulighed for førtidspensionering. CD er enig i, at initiativer af den art tages op.

Jeg har flere gange sagt, at vi kan forske, og når vi kan det, så skal vi også, for det betaler sig på mere end én måde. Derfor understreges det i redegørelsen, at det er vigtigt også at tilgodese den forskning, hvis resultater ikke kan gøres op i kroner og øre, nemlig den humanistiske. Den er af betydning for et folks åndsliv og hele kulturelle niveau, og vi vil blive uendelig meget fattigere foruden den.

Inden for den humanistiske forskning lægger CD megen vægt på sprogforskning. Et folks sprog og den udvikling, dette sprog har undergået, er en af indfaldsvejene til at forstå dette folks natur og kultur, og intet tyder på, at der i fremtiden skulle være mindre brug for sproglig viden og kunnen, tværtimod.

Som sagt: vi skal forske, men der har det seneste årti visse steder været præget af for megen samfundsrelevans og tværfaglighed, som ministeren udtrykker det. CD tilslutter sig uden forbehold.

På samme måde giver CD socialministeren varm tilslutning til hans bestræbelser for at skaffe klarhed omkring den til tider lidt besynderlige forskning, der foregår på socialforskningsinstituttet.

Afslutningsvis skal det siges, at forskningsområdet er mangfoldigt og vanskeligt at vurdere i detaljer. Derfor finder CD, at det er rigtigt, når ministeren overvejer, hvordan den bedst mulige rådgivning opnås, og har påbegyndt nedsættelse af et særligt udvalg. Vi

[Grethe Lyngs]

skal i Danmark bevare en fri forskning, som er fri for indskrænkning, for med indskrænkning i friheden indskrænkes også muligheden for fremskridt. CD vil med interesse afvente den planredegørelse, der kan forventes fra planlægningsrådet for forskningen om et års tid.

Dræbye (RV):

Undervisningsministeren tager i redegørelsen udgangspunkt i nogle vigtige forudsætninger, som jeg godt vil understrege indledningsvis. Vi forsker for lidt. Når vi sammenligner os med andre lande, er den danske forskningsindsats for lav. Derfor må vi styrke denne indsats i de kommende år. Ganske vist må vi da være tilfredse med, at ministeren kan konstatere, at der ikke spares på forskningsindsatsen, men i længden vil det ikke være tilstrækkeligt med en sådan konstatering. I længden er der brug for, at vi skal forske noget mere.

En anden vigtig forudsætning er, at grundforskningen fortsat skal styrkes. Som andre ordførere vil jeg slå fast, at grundforskningen også er den humanistiske forskning, og at den også må styrkes. Ministeren siger i forbindelse med grundforskningen, at forskningens frihed skal styrkes – og lægger i øvrigt samtidig op til en økonomisk prioritering af nogle vigtige områder. Det sidste skal jeg komme tilbage til.

I denne forbindelse vil jeg pege på et specielt træk ved hele det danske samfund. Vi har små byer, vi har små virksomheder, vi har en tradition for decentralisering, en tradition for folkelig styring, og det må også kunne gælde for forskningen. Vi skal ikke i forskningsindsatsen alene satse på de få højere læreanstalter og de få statslige forskningsinstitutioner, men også på en række selvejende institutioner m.m. På det tekniske område, som ministeren i øvrigt bruger som eksempel, gælder det f. eks. de teknologiske institutter, ATV-institutter m.m. På andre områder er der også selvejende institutioner, og på helt nye områder, som ministeren peger på, er nye selvejende institutioner på vej, skabt af en folkelig udvikling.

Vi opfatter det sådan, at det, at vi baserer vores forskningsindsats på en sådan mangfoldighed af steder, hvor forskning foregår, i

sidste ende vil være den største garanti for, at vi kan sikre forskningens frihed.

Med hensyn til den økonomiske indsats lægger ministeren op til en højere prioritering af nogle teknisk-biologiske emneområder, hvor udviklingen taler for, at vi skal være med – af hensyn til vores erhvervsmæssige udvikling, men vel også fordi udviklingen i det hele taget i andre lande vil forløbe, uanset om vi er med i den eller ej. Det skaber problemer og vilkår for os, som vi skal tage stilling til.

I redegørelsen nævnes områder som software på EDB-området, informatik, heriblandt også bredbåndsinvesteringerne, og bioteknikker af forskellig slags. Man kunne med lige så stor ret have nævnt områder som nye miljøteknologier, vedvarende energi og andre ting, som ikke er nævnt i redegørelsen. Vi er enige med ministeren i, at der er områder, der skal prioriteres her, fordi det er vigtigt for samfundets videre udvikling, at vi har en selvstændig dansk viden om de områders nærmere indretning og udvikling.

Det er overordentlig vigtigt, ja, det er helt nødvendigt, også at vurdere de menneskelige aspekter af en sådan udvikling. Det er ikke tilstrækkeligt, sådan som ministeren gør det, at sige, at der skal tages skyldigt hensyn til menneskelige forhold. Her skal der også forskes, forskes i, hvad der bliver de menneskelige konsekvenser af at arbejde i virksomheder med industrirobotter, eller i, hvad der bliver de menneskelige konsekvenser af at arbejde i et automatisk kontor – to af de eksempler, som ministeren nævner som en del af udviklingen. Der skal forskes i, hvad der bliver de kulturelle konsekvenser af hele informationsteknikkens udvikling, og hvad der er de samfundsmæssige konsekvenser af en hel del af denne udvikling, både inden for det informationstekniske, det biotekniske og det EDB-mæssige i det hele taget. Her kan der tales om en konkret samfundsmæssig relevans, idet der vil være tale om konkrete samfundsstrukturændringer, som vi er nødt til at forske i, som vi er nødt til at øge vores viden om. Jeg synes, ministeren slipper alt for let om ved at afvise samfundsrelevans som et ligegyldigt begreb. Konkret – netop i de eksempler på den tekniske udvikling, som ministeren trækker frem – er samfundsrelevans noget helt andet. Det er noget, vi er nødt til at tage med, hvis vi overhovedet skal

[Dræbøje]

overleve som mennesker i det samfund, vi skal have om 10, 20 eller 30 år.

Det radikale venstre har foreslået et teknologiakademi til at forstå formlingen af de samlede konsekvenser af den nye teknologi, og vi er bekymrede over, at ministeren i realiteten afviser det relevante i videnskabeligt at vurdere samfundsmæssige konsekvenser af ny teknisk udvikling, og håber, at det, der står i redegørelsen, ikke skal forstås sådan.

Debatten, som også er foregået her, om socialforskningsinstituttet har i øvrigt understreget en anden ting, som er væsentlig at tage med, nemlig at der i selve indretningen af samfundet, i vores indretning af den offentlige sektor, fremstår selvstændige behov for at foretage en forskning, bl. a. af, hvilken virkning den offentlige virksomhed har på vores levevilkår i al almindelighed. Vi mener, at der her er tale om, at der ikke sker nok, og måske, at det, der foregår, ikke er det rigtige, men vi vil samtidig understrege, at det er vigtigt, at der er en sådan forskning. Man kunne måske lidt firkantet udtrykke det sådan, at her er der behov for, at de politiske beslutninger så at sige underkastes en forskningsmæssig kontrol.

Inden jeg slutter af, skal jeg pege på nogle mere konkrete ting. Ministeren taler pænt om forskningsbiblioteker og vil bevare deres tilknytning til de højere læreanstalter. Det er vi tilfredse med. Det var synspunkter, vi gav udtryk for i biblioteksdebatten i foråret. Men det er ikke nok at tale pænt om forskningsbibliotekerne. Der er helt konkret tale om for de videnskabelige biblioteker, at der mangler penge til indkøb af bøger og tidsskrifter, til brug af nye EDB-baser osv. Der mangler penge til udvikling af EDB-baserede videnslagre osv. Ministeren får i øvrigt ved finanslovdebatten lejlighed til at yde en lille skærv til, at denne udvikling kan fortsætte, når der skal stemmes om ændringsforslagene. Jeg kan anbefale, at han her ser på det ændringsforslag, som vi har stillet sammen med SF.

Vi er enige med ministeren i, at jordbrugsforskningen er sattet bagud, og vil gerne medvirke til, at dette rettes op.

Når vi sammenligner os med de andre lande, gør ministeren i redegørelsen op, at vi ligger på en forskningsindsats på omkring 1 pct. af bruttonationalproduktet, mens andre lande er oppe i nærheden af 2 pct. Og så kommer der en forsigtig bemærkning om, at

i de andre landes forskning er inkluderet en hel del militær forskning. Det er udmærket, at vi ikke forsøger militært, og at vi altså ikke har ambitioner om at forske os til krig. Til gengæld burde vi forske noget mere i fred. Her er et andet samfundsrelevant område, som ministeren godt kunne optage på et konkret katalog over, hvor vi for vores egen overlevelses skyld har brug for forskning, som er samfundsrelevant, denne gang i freden.

Til slut om de konkrete strukturmæssige, administrative ting, som ministeren nævner til slut i sin redegørelse. Vi er glade for, at der lægges op til forhandlinger med organisationerne omkring overenskomsterne med henblik på at sikre, at der kommer en ny tilgang af unge til den videnskabelige forskning, og at der samtidig sikres mulighed for en større mobilitet. Ministeren taler meget om mobilitet imellem forskellige forskningsinstitutioner, men efter vores opfattelse for lidt om mobilitet imellem samfundsmæssige områder i øvrigt og så forskningen. Det kunne lige så godt gælde virksomheder og andre samfundsmæssige aktiviteter end lige netop inden for forskning. Det var måske mere vigtigt i sidste ende, at der også var en del udveksling imellem forskningen og andre former for liv i samfundet.

Tinning (VS):

I VS er vi glade for, at der bliver mulighed for i det mindste at diskutere den forskningspolitik, man har tænkt sig at føre.

Jeg vil koncentrere mig om fire ting. Skulle jeg ikke nå dem alle i første runde, er der heldigvis en anden runde. De fire ting er for det første myten om, at regeringen vil friholde forskningen for nedskæringer, for det andet det knæfald for erhvervslivet, som gennemsyrrer hele redegørelsen, for det tredje vores nuværende undervisningsministers forvirring omkring, hvad grundforskning egentlig er for en dims – det vil jeg snakke om i forbindelse med det, man nu kalder informatik og bioteknik – for det fjerde sektorforskningen, hvor det især er arbejdsmiljøforskningen, jeg vil komme ind på.

Jeg synes, det er vigtigt at starte med myten om, at forskningen er et felt, regeringen vil friholde for nedskæringer. For det første er det sådan, at hvis man bare nøjes med at

[Tinning]

lave en helt enkel fremskrivning af forskningsbevillingerne fra den tidligere regering og frem til nu, så ligger der i sådan en fremskrivning nogle ret voldsomme reduktioner af forskningsmidlerne. I øjeblikket ved vi, at der er 200 videnskabelige heltidsstillinger, dels på Århus universitet, dels på Københavns universitet, som står ledige – som altså kunne besættes, hvis der var nogle bevillinger.

For det andet er det også sådan, at den forskerrekutteringsplan, som den nuværende undervisningsminister har sagt at han vil fremkomme med, er en plan, som i hovedsagen skal finansieres af institutionerne selv. Det er sådan, at institutionerne gennem nedskæringer, gennem fyringer, gennem omfordelinger selv skal finansiere en plan, som skal sikre dem nogle flere forskere. Det, det handler om, er altså, at man ikke skal genbesætte ledige stillinger eller ledige stipendier. I stedet for sker der en central omfordeling i forhold til de ledige stillinger og ledige stipendier. Institutionerne mister deres handlefrihed. Hvis ikke det har noget at gøre med, at der er en øget centralstyring, og absolut ikke noget med, at nu kommer der flere midler og sådan noget, så ved jeg ikke hvad.

Mobiliteten er sådan set en del af den samme problematik. Andre har snakket om det. Det, det handler om, er jo, at man siger: nu må vi sørge for, at vi først og fremmest får de kvalificerede – hvad det så ellers er – forskere frem i rækkerne, får dem frem også på universiteterne, og det betyder, at der skal foretages fyringer efter kvalitetsvurdering, efter individuel bedømmelse. Det er man jo nødt til, hvis man skal lave en sortering af forskerne. Det, det handler om, er altså, at institutionerne selv kan få lov til at betale; de mister en stor del af deres handlefrihed, forskerne skal sorteres, og nogle af dem vil blive fyret. Det er realiteten i den megen snak om regeringens specielt venlige holdning over for forskningen.

Jeg kunne godt tænke mig at få ministeren til at forklare, hvordan man overhovedet kan forestille sig, at den form for tilstande skulle sikre nogle bæredygtige og nogle stabile forskningsmiljøer. Jeg tror, der vil ske det – ikke mindst på grund af, at man risikerer fyringer efter kvalitetsvurderinger – at forskerne vil løbe rundt efter det, ministeren selv plejer at kalde de sidste lygte mænd, og

forsøge at indrette sig bekvemt efter de forskningsområder, som for tiden er oppe på bjergtet.

For det andet er der det punkt, som drejer sig om knæfaldet for erhvervslivet. Der er sådan set ingen grund til at sige så meget om det, dels fordi andre har været inde på det, dels fordi ministeren jo selv – havde jeg nær sagt – skærer det ud i pap, så vi alle kan være med. I hvert fald kan alle se, hvor det er, det går galt. Det, ministeren siger, er, at forskningen skal og kan forbedre landets internationale konkurrenceevne, vi skal have skabt beskæftigelse, vi skal have styrket eksportindustrien osv. osv., vi skal have noget kontraktforskning, erhvervslivet skal have flere ressourcer og flere forskere osv. Ikke noget om, at kontraktforskning bl. a. lægger op til, at de resultater, man opnår, skal holdes hemmelige. Det er jo en del af kontraktforskningen.

Også i den foreliggende prioritering mellem de forskellige områder ser vi knæfaldet for erhvervslivet. Helt i tråd med fru Dorte Bennedsens redegørelse, da vi havde en anden undervisningsminister, prioriterer man de områder, som hurtigst muligt kan bidrage til at sikre os en bedre betalingsbalance. Der er en række andre områder, som efter VS' mening er mindst lige så vigtige. De kan få nogle klatskillinger. Den humanistiske forskning får 10 pct., og de 10 pct., hvad skal de så bruges til ifølge redegørelsen? Jo, vi skal have kigget på noget åndshistorie, og vi skal i øvrigt have vedligeholdt den danske kulturarv. Sagt på en anden måde: den borgerlige almendannelse skal restaureres og pudses op og gøres smuk. Det kan godt være, at den er tom og hul indeni, men den bør i det mindste være smuk på facaden, og det må vi så bruge forskningsmidlerne til.

Til gengæld fortæller undervisningsministeren ikke et eneste ord om, hvad det så er, den erhvervslivsforskning skal bruges til. Undervisningsministeren fortæller heller ikke noget som helst om, hvad vi skal med en folkelig kontrol. Deri ligger selvfølgelig, at folkelig kontrol ikke er noget, der hører hjemme i forskningen efter den nuværende undervisningsministers mening.

Der ligger også i det knæfald for erhvervslivet, at samfundsrelevans selvfølgelig er et upræcist og ubrugeligt begreb, når andre bruger det, men når undervisningsministeren

[Tinning]

selv bruger det, så handler det om, at erhvervslivets profitinteresser og samfundets interesser er ét og det samme, og samfundsrelevans og samfundsrelevant forskning er altså forskning, der er relevant for erhvervslivets profitinteresser. Man kan sige, at på den måde bliver begrebet samfundsrelevans uhyre præcist og til gengæld også uhyre forvrøvet.

Den tredje del af det er måske næsten den mest alvorlige, fordi den handler om det, der hedder grundforskning. Der må være et eller andet, der er smuttet, for nok siger undervisningsministeren, at grundforskning skal støttes i almindelighed, men ministeren siger i sin redegørelse ikke rigtig noget om, hvordan sådan noget skal gøres. Han kommer dog med nogle bemærkninger om, at man især skal tage hensyn til udviklingen af særlig perspektivrige områder, og dér nævner ministeren så dels informatikken, dels bioteknikken. Det er begge to områder, som forudsætter en meget specialiseret grundforskning, fordi det er områder, som er præget af en højt specialiseret teknologi, men først og fremmest er det områder, som kræver en stærkt anvendelsesorienteret indsats i forskningen.

Hvis vi kigger på informatikken, vil jeg godt først og fremmest sige, at informatik er ikke andet end et tilfældigt nyt modeord. Informatik er udviklet datateknik. Datateknik og datalogi og sådan noget lyder lidt koldt og lidt teknokratisk og lidt umenneskeligt, så det ord har man skiftet ud. Nu kalder man det informatik, for så lyder det, som om det er noget med formidling af information og kontakt og samvær og den slags ting, og det er ulige kønnere og ulige rarere at have med at gøre. Men denne udviklede datateknik, som informatikken altså er, er i realiteten bare en udbygning af databehandlingen og en udbygning af dataoverførslen, som først og fremmest vil blive brugt til at rationalisere inden for kontorområdet og biblioteksområdet og produktionsområdet. Det vil ramme kontorfunktionærer, bibliotekarer, tekniske tegnere og lignende grupper, som vil blive bortrationaliseret. Det er realiteterne i det så smukke ord informatik.

Ministeren siger i øvrigt, at Danmark har muligheder for at fremstille programmer til datamaskinerne. Det er det, der også hedder software. Oven i købet siger ministeren, at det er virkelig noget, der er perspektiv i, det

er noget, der skal satses på, og dér har vi noget fremtid. Det er den dér med, at der er fremtid i forskning, som vi nu får konkretiseret. Jeg kunne godt tænke mig at få at vide, hvad det er, der får ministeren til at tro på den. Hvad er det, der får ministeren til at tro, at Danmark skulle have en særlig konkurrencefordel på det såkaldte software-marked? Vi ved jo, at det i dag er de multinationale koncerner, der dominerer markedet. Vi ved, at hvis man genbruger nogle programmer til de maskiner, så er der en helt enorm profitfordel ved det. Det er den ene ting.

Med hensyn til bioteknikken gælder nogenlunde det samme som for den såkaldte informatik, nemlig at også her er forskningen koncentreret på nogle store, udenlandske laboratorier, på nogle store, udenlandske kemikoncerner. Jeg kan heller ikke her fatte, hvad det er, der skulle give Danmark særlig gode muligheder. Det vil vi selvfølgelig også godt have forklaret.

Men det, der er det store problem, er, at ministeren siger: nu må vi have noget grundforskning, og så satser vi på de to områder. Det, der i virkeligheden vil ske, sådan som vi ser det, er, at netop fordi det er nogle områder, hvor især den anvendelsesorienterede forskning er så vigtig, så bliver det – uanset hvad undervisningsministeren siger og skriver og mener og har til hensigt og alt det dér – ikke de langsigtede visioner, miljøovervejelser, miljørisiko og sådan noget, som får lov til at bestemme udviklingen af forskningen. Nej, det bliver erhvervslivets interesser i hurtige resultater, der kan danne grundlag for øgede profitter og måske for en eller anden lille bitte øgning af eksporten. Det vil sige, at det i virkeligheden bliver den anvendelsesorienterede forskning, som bliver prioriteret, hvis man ikke har andet at sige om støtten til grundforskning, end at det handler om informatik og bioteknik. Og indtil nu har undervisningsministeren ikke haft andet at sige.

Det sidste – det bliver der dårligt tid til – handler om sektorforskningen. Jeg skal i første omgang blot nøjes med en kort bemærkning om det, nemlig den, at vi har undret os temmelig meget over ministerens udtalelser herom. Den forskning, sektorforskningen, som ligger under de enkelte ministerier, har den nuværende undervisningsminister førhen kaldt for ministerforskning og noget, der var

[Tinning]

for meget af, og noget, der burde fjernes og erstattes af kontraktforskning. I dag kan man så læse, at der er kommet lidt mere sektorforskning; det noterer ministeren sig, og det er så det. Det forekommer at være en lidt bemærkelsesværdig kovending, eller hvad man skal kalde det.

Inge Krogh (KrF):

Forskning er et vigtigt og omfattende emne. Som ministeren sagde, er forskningen vores mulighed for at følge med i udviklingen og at frembringe ny viden, der kan stimulere dansk samfundsliv i alle dets forgreninger.

Forskningen er meget anderledes, end den tidligere har været. Tidligere kunne enkelte mennesker grebet af iver og fremsyn nå store resultater næsten på egen hånd. Man kan nævne mennesker som Pasteur og Koch. Nu er forskningen på mange måder en industri, hvor måske hundrede mennesker arbejder sammen på nøje planlagte projekter. Det gælder både i private forskningsprojekter og på universitetets laboratorier. Den enkelte forskers frihed til selv at bestemme er næsten en illusion.

Friheden er nok så meget hos de bevilgende myndigheder, der kan oprette og nedlægge laboratorier. Myndighederne har frihed til at bevilge eller afslå penge til konkrete projekter, og det kan kræve megen tid for den, der ønsker at forske, at konkretisere og beskrive, hvad man ønsker at forske, og give begrundelser for det, og der kan gå uhyre lang tid med at vente på bevillingen. Specielt er det altid vanskeligt, hvis der kræves særligt apparatur til forskningen. Resultatet er, at en hel del forskere søger til udlandet, hvor de i mange tilfælde kan få bedre forhold.

Der kan også være fare for, at partiinteresser truer forskningen. Det meste af arbejdsmiljøforskningen stammer fra arbejdsmiljøfonden. Alle de afgørende beslutninger dér træffes i forsamlinger, der er lige prægede af repræsentanter for DA og LO. Jeg har hørt forskere, der har søgt midler her, give udtryk for, at det er næsten umuligt at få penge til projekter herfra, hvis de ikke på forhånd kunne antages at frembringe resultater, som den ene af parterne var direkte interesseret i. Her er friheden til at vælge emne for forskningen indskrænket i meget svær grad, hvis

påstanden er rigtig. Muligvis kan ministeren oplyse om det.

Som en trussel mod forskningen må det anføres, at man meget ofte kræver, at den skal have nytteværdi. Det er aldrig muligt at måle nytten af et virkelig originalt forskningsresultat. Ofte kan det, der er fundet, først udnyttes år efter, og man kan ikke bedømme det i nutiden. Det er farligt, da netop reel forskning kan give et resultat, som man ikke søgte, idet forholdene og sammenhænge var anderledes, end man havde tænkt sig. Resultatet kan så have værdi på en helt anden måde, end man havde forventet, men ofte først år efter. Fastholder man kravet om nytte, risikerer man, at bevillingerne gradvis flyttes over til mere udviklingsprægede projekter og væk fra den egentlige grundforskning.

Kristeligt folkeparti foreslår, at der specielt forskes omkring u-landsteknik, alternativ energi, fred, arbejdsmiljø, miljøbeskyttelse, medicinsk forskning, genetisk manipulation og fostervandsprøver. Jeg vil gerne forsøge at fremdrage forskningens etiske aspekter i dette forhold. Det er ved at blive et påtrængende problem på flere områder. Der er også flere andre, der har været inde på det i debatten her, og specielt vil jeg gerne nævne de etiske synspunkter på det, jeg nævnte: genetisk manipulation og fostervandsprøver.

Jeg vil også lægge megen vægt på, at forskningens resultater lægges frem så hurtigt som muligt. Jeg kan godt forstå, at de enkelte forskere eller forskningsteam ønsker at vente med at fremlægge deres resultater så længe som muligt, da de kan frygte, at andre måske ellers kan tage deres ideer op, men specielt ved genetisk manipulation og fostervandsprøver er det enkelte menneskes liv og integritet truet og måske hele det grundlag, man etisk lever på her i denne del af verden.

Når man arbejder f.eks. med kunstig befrugtning uden for organismen, er det meget vigtigt, at der er åbenhed om, hvad der foregår. Lader man f.eks. fosteret leve videre, kan man spørge. Eller lader man det leve, så det kan implanteres? Hvad sker med fosteret, hvis det bliver ældre uden for organismen? Forsker man i det, altså i en levende organisme, som man så ikke forventer skal leve, men dræber på et vist tidspunkt? Ved man noget om det?

[Inge Krogh]

Hvad sker der med fosteret, hvis det implanteres og det så er deformt? Dræber man det så? Vil man bruge fosteret til at undersøge arveegenskaber, manipulere med generne, kan man spørge. Det er store problemer, som optager mange i øjeblikket.

Fostervandsprøver er et fremskridt, som kan blive til megen gavn for menneskeheden. Fostervandsprøver kan vise, om der er en borger på vej, som samfundet specielt skal tage sig af og hjælpe forældrene med. Alt for ofte bruges resultatet dog til at presse forældrene til, at der foretages en abort imod deres vilje. Måske siger man det ikke, men der kommer et pres, så man uvilkårligt frembringer et ønske om det.

I øvrigt vil det være meget relevant, at man får en forskning i gang om, hvad der sker psykisk med kvinder, der har fået foretaget abort, og i øvrigt også, hvad der sker med dem somatisk. Er det f.eks. de kvinder, der har fået foretaget abort, der senere bliver nødt til at bruge befrugtningen uden for organismen?

Fra kristeligt folkeparti vil jeg meget gerne opfordre ministeren til at tage initiativer, der kan stimulere en åbenhed og en debat om forskningen og dens resultater, sådan at også de, der ikke i første omgang var nyttige, virkelig kommer frem.

Der bør være stærkere kontrol med, at alle resultaterne virkelig offentliggøres. Men samtidig mener jeg, der må være en pligt til at støtte, så de virkelig kan blive offentliggjort i forskningstidsskrifter.

Ingerlise Koefoed (SF):

Det var rart at se, at undervisningsministeren et par steder i redegørelsen viser forståelse for, at folkebiblioteker og forskningsbiblioteker er uundværlige led i udviklingen af en kvalitativt forsvarlig forskningspolitik.

Det er også udmærket, at redegørelsen fastslår, at forskningsbibliotekerne skal bevare deres nære tilknytning til forskningsmiljøet. Dermed er der forhåbentlig skudt en hvid pind igennem den idé om et fælles direktorat for forsknings- og folkebiblioteker under kulturministeriet, som den socialdemokratiske regering fremlagde her i foråret, og som socialdemokraterne i det hele taget har dyrket ivrigt i de senere år.

Jeg har aldrig fattet visdommen i den idé. Naturligvis har man ved sammenlægningen villet understrege det nære samarbejde og den indbyrdes afhængighed mellem folkebiblioteker og forskningsbiblioteker, men det samarbejde kan man sagtens opnå uden et tungt direktorat, nemlig ved at gøre samarbejdsvejene mere farbare og især ved at udruste de forskellige biblioteker tilstrækkeligt med penge og materiale til, at de både kan løse deres opgaver over for deres primære brugere og indgå i et tæt samarbejde om mange, mange grænsebrugere, hvis man kan kalde dem sådan.

Samarbejdet i EDB-sektoren bibliotekerne imellem er langt mere et spørgsmål om penge, planlægning og personale end om at bo under samme tag.

Det er fint, hvis vi er færdige med den direktoratsidé nu, for den har faktisk i årevis forflygtiget biblioteksdiskussionen og forhindret den meget påtrængende diskussion om bibliotekernes mål og midler og om forskningsbibliotekernes manglende muligheder for at følge med i uddannelse og forskning, fordi deres budgetter i den grad er blevet udhulet. F.eks. er materialekontiene i de sidste 6 år faldet 50-60 pct. på to af vores største forskningsbiblioteker, nemlig det kgl. bibliotek med universitetsbibliotekerne i København og statsbiblioteket i Århus.

Men, som hr. Dræbye også sagde, hvis undervisningsministeren skal kunne leve op til sine gode ord om forskningsbibliotekerne, så må der altså sættes handling – og det vil i dette tilfælde sige penge – bag ordene.

Udviklingen inden for informationsformidlingen og litteraturformidlingen løber fantastisk stærkt i disse år, og det går ikke, hvis der ikke er råd til, at forskningsbibliotekerne får det rigtige udstyr og det tilstrækkeligt kvalificerede personale til at klare den EDB-baserede litteratursøgning, som er strengt nødvendig både for det erhvervsliv, hvis forskning undervisningsministeren vil gøre så meget for, og for den øvrige forskning og uddannelse på universiteter og på andre lærestalter samt for hele den folkelige forskning.

Det er også vigtigt, at undervisningsministeren og kulturministeren stikker hovederne sammen om, hvilken arbejdsdeling der på dette felt skal være mellem folkebiblioteker og forskningsbiblioteker. Det er meget vig-

[Ingerlise Koefoed]

tigt, at det gennem aftaler med biblioteker, forskningsinstitutioner, universiteter o.lign. sikres, at det bliver disse institutioner og ikke den enkelte forsker, den enkelte studerende, den enkelte benytter, der skal betale for de nødvendige søgninger, for på den måde kan informationen meget nemt blive til noget, der er forbeholdt dem, der har råd til at betale for at få den.

Endelig vil jeg understrege behovet for en bedre fælles planlægning for forskningsbibliotekerne og spørge, om undervisningsministeren overvejer at fremsætte et forslag om en forskningsbibliotekslov, der f.eks. kan fastsætte en målsætning for forskningsbibliotekerne, kan forpligte til samarbejde, til fælles katalogiseringsregler, til fælles statistikregler og til en forstærket information over for samfundet og brugerne.

Som hr. Dræbye også sagde, vil undervisningsministeren og hans regeringskolleger ved afstemningen om finanslovsforslaget blive stillet over for muligheden for med det samme at afhjælpe en smule af den økonomiske elendighed på det kgl. bibliotek og statsbiblioteket. SF foreslår nemlig sammen med de radikale en forhøjelse af de to bibliotekers materialekonti på henholdsvis 2 mill. kr. og 1,5 mill. kr. Et flertal for disse forslag ville betyde, at folketinget langt om længe havde fået øjnene op for forskningsbibliotekernes betydning. Det ville være en stor hjælp til alle de mennesker, der bruger deres tid til forskning og uddannelse, og det ville være et håndslag til bibliotekernes personale, som i årevis har måttet se deres bibliotekers service blive dårligere og dårligere.

Margrete Auken (SF):

Det, som let kommer til at kendetegne en debat som denne, er, at man taler meget stort og generelt og har svært ved at sige helt konkret, hvad man mener – og hvor man altså er villig til at sætte sin egen menneskelige troværdighed og sin egen menneskelige dømmekraft ind. Det, som i høj grad er skyld i den valenhed – og det gælder alle, jeg skal ikke kritisere nogen specielt – er, at humaniora har haft en så elendig stilling igennem de sidste 100 år. Det er i meget høj grad humanisternes egen skyld. Jeg tror, det er forkert at vende skytset den anden vej, for det er jo humanisterne, der har holdt sig tilbage i ste-

det for aggressivt – og det mener jeg altså i meget bred forstand – at blande sig i debatten, at stille spørgsmålene og få os andre til med den nødvendige menneskelige selvbevidsthed at stille spørgsmål om det, som faktisk angår vores liv og vores fremtid.

Hvis jeg meget kort skal definere, hvad jeg forstår ved humaniora, så er det opklaringen af den folkelige fornuft. Der tales meget om folkelig kontrol med det ene og med det andet, men man ved egentlig meget lidt om, hvad det er. At få en kvalificeret og nuanceret – og som sagt selvbevidst – folkelig debat er noget af det allervigtigste, og jeg er selvfølgelig derfor meget glad for, at ministeren taler ikke bare kønt, men, synes jeg, også godt om, hvad humaniora skal.

Spørgsmålet er selvfølgelig, om ministeren har gjort sig klart, hvad det ville betyde, hvis nogen kom for skade at tage ham på ordet. Det kan man nok være rolig for at de ikke gør, men hvis de gjorde det og kom ind med den kritik, hvad ville der så ske inden for hele vores debat? Vi har også herinde brug for at kunne tale anderledes mangfoldigt og stærkt om en række ting.

Der er to områder, jeg godt vil tage op, som er meget centrale, og som flere har været inde på i dag, nemlig informatikken og bioteknikken. Det kan ikke nytte noget at rende ned bag i toget i håb om, at man ikke kommer med. Det kommer man alligevel. Det kan heller ikke nytte noget, at man tror, at de, der sidder ved rattet – eller hvad det nu er for et – kan klare det alene. Hvis man hører efter, hvordan de mennesker mange gange taler – det er langtfra dem alle, men det er en væsentlig del – så er det ikke særlig modent, det er ikke særlig nuanceret. Man har meget ofte ikke engang fornemmelsen af, at de overhovedet har gjort sig forestillinger om, hvor de vil hen med det, de laver. Det er valne ord om udviklingen og »sådan er det nu engang« osv., de bruger i denne sammenhæng. Jeg mener, det er vigtigt, at vi kan rende frem i toget og tage debatten. Her er vi ligestillede med alle andre, hvad enten de er eksperter eller de er ganske almindelige, levende mennesker.

Man må spørge inden for disse to områder: hvem er det, der styrer? Hvad er det for en debat, der styrer disse områder, er det den folkelige debat og den folkelige fornuft? Nej, vel er det ej. Det er stort set profitten, og så

[Margrete Auken]

er det inden for et enkelt område, nemlig det, der hører hjemme i den medicinske verden, i meget høj grad noget, der ikke er kønere, nemlig prestigen.

Informatikken er blevet drøftet en del herinde, og jeg skal lade være med at sige ret meget om den, for jeg ikke har megen tid, men også her vil jeg spørge: har de mennesker, der sidder og jonglerer med store bevillinger, egentlig gjort sig klart, hvad de vil med det, hvad det er for et samfund, og har de sikret sig en debat om, hvorvidt vi nu gerne vil derhen, om vi har brug for det, eller om vi eventuelt kunne gøre det på en helt anden måde?

Bioteknikken synes jeg er nok så spændende at bore ned i. Den biotekniske forskning foregår stort set i privat regie. Det er nemlig dér, pengene er, og det er dér, stillingerne er. Så er det meget vanskeligt samtidig at snakke om forskningens åbenhed eller forskningsfrihed. Kan vi få, kan vi sikre, større åbenhed om, hvad der foregår de forskellige steder? Jeg vil egentlig meget gerne have et bud fra ministeren på det.

Et enkelt lille spørgsmål inden for plantegenetikken: kan man sikre, at der ikke kan tages patent på nye planter, nye former for liv? Det vil få enorm betydning i udviklingen fremover, at ikke store, multinationale selskaber kan sidde og eje en bestemt grønsag, som kan være den, der kan klare ernæringsproblemerne, hvis det nu går så godt med denne forskning, som de i højstemte øjeblikke påstår at det kan? Er det dét, de vil med den? Der er altid et eller andet kønt med de ædle motiver til sidst, når man har hørt noget, som måske lyder knap så kønt lige inden.

Den anden side af sagen er det, der foregår inden for den medicinske verden. Her er det meget vanskeligt at skelne mellem forskning og behandling, og derfor kan man komme op og sige: hører det, du siger, ikke hjemme i en anden sammenhæng? Det gør det muligvis. Jeg vil alligevel tage det op. To emner vil jeg berøre.

Det ene er spørgsmålet om reagensglasbørn, hvor der i allerhøjeste grad er tale om, at der åbner sig nye muligheder, ikke i første omgang, men nye muligheder fremover for en ganske makaber udvikling med en fantastisk kontrol og styring med nogle principper

bagved, som vi ingen mulighed har for at kontrollere.

Det andet emne, som får en masse penge, er det, der ligger i fosterdiagnostikken. Er ministeren klar over – jeg skal nok være færdig lige straks – at der f.eks. er lavet fosterdiagnostik på indikationen hareskår? Skal mennesker, der har hareskår, nu have at vide, at deres liv egentlig ikke er livet værd. Hvordan kan man lave diagnostik på den indikation? Nu kan jeg mærke, at jeg hellere må holde op. Det er den slags spørgsmål, som vi skal bruge bl.a. humanisterne – og vi skal have mange flere af dem – til at rejse og få os andre med i.

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Politik drejer sig normalt om det, vi er uenige om. I dag har vi haft en debat om noget af det, vi er forholdsvis enige om. Det danske folketing er positivt over for forskningen. Vi er her i tinget almindelige mennesker, som højst har personligt kendskab til et enkelt lille hjørne af forskningen, anderledes kan det ikke være, men vi har i dag i fællesskab demonstreret, at vi har sans for, at uden forskning kan vi ikke ånde, uden forskning kan vi ikke drage nytte af det internationale samarbejde, der findes på erkendelsens frontlinjer. Forskningen er vore antenner, forskningen er en af bærepillerne, uden hvilken hverken reallønnen eller social trykthed kan bevares. Det er vi næsten alle enige om.

Jeg vil gerne sige ordførerne tak for en lang række inspirerende indlæg. Jeg vil gerne sige tak for, at der hos dem, der var inde på det, var støtte til bestræbelserne for at skabe større mobilitet.

Til hr. Dræbye kan jeg sige, at jeg har lige øjet det lille kapitel om forskermobilitet igen, og jeg kan se, at det kan tolkes, som om det kun drejer sig om mobilitet mellem institutionerne, men det er absolut ikke nogen nødvendig tolkning, og jeg kan garantere for, at meningen sandelig især var mobilitet mellem forskningsinstitutioner og det omgivende liv.

Der var også bred støtte til den tanke, at vi – da vi ikke kan øge bevillingerne voldsomt på dette punkt – bliver nødt til at søge at koncentrere kræfterne på nogle forskningssteder, hvor man så til gengæld har

[Undervisningsministeren]

styrke til virkelig at holde det højeste niveau. Det var ikke alle, der var helt enige. Jeg ved ikke, om jeg skulle tolke hr. Dræbyes indlæg som uenighed. Det tror jeg ikke. Han ønskede blot at nævne ATV-institutter og alt det, der foregår på selvejende institutioner uden for de store universiteter, som vi altid hører om, og det har hr. Dræbye fuldstændig ret i.

Jeg vil nu sige lidt til de enkelte ordførere og begynde med fru Mette Groes, som var utilfreds med, at fagbevægelsen ikke var nævnt. Jeg kan til beroligelse oplyse, at hverken arbejdsgiverforeningen eller nogen som helst arbejdsgiverorganisationer er nævnt. Til gengæld bliver der i morgen tidlig afleveret en anden redegørelse fra mig, nemlig om uddannelsestilbud til de unge, og dér er arbejdsmarkedets parter nævnt hele fem eller seks gange – måske flere, når man øjer den rigtig grundigt igennem. Selvfølgelig kan fagbevægelsen også rekvirere forskning. Det har fagbevægelsen jo tilmed også råd til, og det er der ingen, der overhovedet stiller sig i vejen for. Fagbevægelsen deltager jo meget aktivt i de kontaktorganer, som forskellige universiteter har oprettet.

Der var flere ordførere, som var inde på dette med det samfundsrelevante, og jeg vil gerne i den forbindelse – ud over at henvise til kronikken i Politiken i går – sige, at det, det drejer sig om, er jo at holde skæg for sig og snot for sig. Selvfølgelig skal vi have samfundsforskning, der er samfundsrelevant. Selvfølgelig skal vi have socialforskning, der er samfundsrelevant. Og når socialministeren har nedsat en rationaliseringsgruppe i dag til at se på socialforskningsinstituttet, er det, fordi den forskning, der laves dér, tilsyneladende er for lidt samfundsrelevant, bl.a. fordi den kommer så sent, at tiden er gået. På det tekniske område er det da klart, at der skal være forskning, som er relevant for virksomheder, der arbejder med den slags teknik. Selvfølgelig. Det er der ingen der vil benægte. Det, som man kan være betænkelig ved, er blot dette, at der har været en tendens til, at man har villet lade samfundsrelevansen gennemtrænge alle de humanistiske fag og være et slags relevanskriterium. Det er farligt, for så fører det til udtørring og til ked-sommelighed. Sådan skulle det forstås. Derefter tror jeg ikke uenigheden er så stor.

Fru Karen Højte Jensen talte om humaniora. Det har i øvrigt glædet mig, at så mange

har talt for humaniora, fordi man let i denne hæsblæsende verden glemmer humaniora. Jeg synes, det er vigtigt, at vi alle har iagttaget et minuts stilhed her på talerstolen for humaniora. Fru Karen Højte Jensen støttede også stærkt, at vi måtte koncentrere kræfterne for at få virkelig levedygtige forskningsinstitutter.

Hr. Bjørn Elmquist talte i meget dystre vendinger om vilkårene for dansk forskning. Han var ret pessimistisk, og jeg vil blot sige, at det kan man have god grund til at være. Jeg mener ikke, der er andet at gøre end at spytte i næverne og sige: nu gælder det om at få noget mere ud af det, vi har, for særlig store merbevillinger bliver der ikke tale om, uanset hvilken regering vi har. Det ligger vel også i dette, at den konkrete merbevilling, der har været talt om, var et par millioner kroner til forskningsbibliotekerne. Det vidner lidt om, at der i næsten alle partier her i tinget er en fornemmelse af, at vi ikke har så mange penge at rutte med.

Hr. Bjørn Elmquist nævnte noget interessant. Han havde opdaget, at jeg næsten kun nævner det nordiske samarbejde, idet jeg dog selvfølgelig nævner det internationale generelt. Det er jo en hård anklage for en, der nu hele to gange har været i Bruxelles, dels for som formand for EF-Ministerrådet at lede møder vedrørende forskningen – tilmed vellykkede møder, hvor der blev gennemført en hel masse, med markedsudvalgets tilslutning naturligvis – dels for at være til samråd i Europa-Parlamentets forskningsudvalg, hvor jeg fik skældud for, at der ikke gøres endnu mere. Alligevel er det relevant at nævne det nordiske. Når jeg har gjort det, tror jeg, det skyldes, at hvad hovedet er fuldt af, løber hjertet over med. Sagen er, at vi lige omkring det tidspunkt, hvor redegørelsen blev skrevet, i Danmark havde besluttet os for at deltage i et nyt nordisk forskningspolitisk samarbejde med nedsættelsen af et forskningspolitisk råd med 3 deltagere fra hvert land. Rådet blev nedsat i går på Nordisk Ministerråds sekretariat her i København. Fra dansk side blev de tre medlemmer: Tove Birkelund, formand for planlægningsrådet, Flemming Woldbye, leder af forskningssekretariatet, og Ib Skovgaard, der er repræsentant for sektorforskningen inden for landbruget, som vi jo står ene med i de nordiske lande. Derfor var det naturligt, at vi bidrog med den del af forsk-

[Undervisningsministeren]

ningsverdenen. Her har vi faktisk taget et helt konkret nordisk initiativ. Derfor synes jeg faktisk, at vi kan være bekendt at nævne det.

Fru Alice Faber videreførte i øvrigt SFs tradition, som vel hidrører fra Morten Langes tid, for at beskæftige sig særligt med den biologiske forskning og med landbrugsforskningen, som hun mente befandt sig i en lidt sørgmodig forfatning rent økonomisk. Jeg deler absolut den bekymring. Dog må det være en glæde, at der jo bruges ganske klækkelige beløb på husdyrbrugsforsøgene i Tjele i Midtjylland.

Fru Alice Faber beklagede, at der tilsyneladende ikke var penge mere til SVUF og SVUS, som er to af de begreber, som nu for alvor er kommet ind i den offentlige debat. For hvem lægger mærke til, når noget bliver oprettet? Ikke en kat. Men når nogen vil nedlægge noget som helst, så skal jeg love for, at vi alle sammen hører om det. Sådan skal det vel også være, men det viser, hvor svært det er at prioritere og lave om på noget som helst. SVUS er altså ikke oprettet, SVUF skal vi forhandle om mandag eftermiddag. Jeg vil vente med at sige, hvad der kommer ud af det, eller med at antyde, hvad jeg tror der kan komme ud af det.

Jeg kan i hvert fald love, at hvis der skulle blive sparet penge på disse organisationer, så bliver de brugt til at skaffe flere pladser. Der er ikke tale om, at vi her pludselig har fundet en ny besparelse; der er tale om, at vi her prioriterer og siger: færre bureaukrater, flere lærere, så der kan blive undervist nogle flere unge og dermed være nogle færre arbejdsløse unge. Det er det eneste, der ligger bag. Jeg kan garantere for, at det vil ende med, at når denne regering har siddet et år, så er der flere uddannelsespladser både på Fyn og i Syd- og Sønderjylland, end der er i øjeblikket.

Fru Alice Faber nævnte også tværfagene. Jeg ved ikke, om de direkte angribes i redegørelsen, men det er da rigtigt, at jeg har været en af dem, der har udtrykt betænkeligheder ved disse tværfag, fordi de lange lister over tværfag, som jeg har set, giver mistanke om, at en del af det ikke er særlig seriøst og ikke lever op til særlig høje videnskabelige krav. Jeg synes, det i det mindste må være nyttigt, når man starter noget nyt, at det så bliver kritiseret. Det, vi skal passe på med, er at give bevillinger, bare fordi noget er nyt,

og bare fordi noget kan kaldes et tværfag. Man skal ikke have lov til at bruge begrebet tværfag som et sesam sesam, der lukker op for ekstra penge og særlig bevågenhed. De skal ud i præcis den samme konkurrence som alt andet. Jeg vil ikke diskriminere på nogen måde mod seriøse tværfaglige projekter. Det tror jeg ikke der er nogen der vil.

Fru Alice Faber spurgte, hvorfor det kun er videnskabeligt uddannede, der forsker. Det tror jeg er ret let at forklare. Når vi bevilger penge til forskning, så skal vi være sikre på høj kvalitet, og kravet om, at det er forskere, der forsker, er vores måde at sikre en høj kvalitet på.

Forskningens fælleskende på tværs af alle de faglige grænser er jo, når alt kommer til alt, dette, at den er behæftet med en særlig troværdighed, en særlig grundighed, som gør, at vi på tværs af partigrænser og på tværs af ideologiske skel dog har nogle faste holdpunkter, nogle kerner af ubestridelighed at beslutte og diskutere ud fra. Det hjælper forskningen os med. Men det er jeg bange for vil blive nedbrudt, hvis man slækker på kravet om, at forskning betaler man for hos mennesker, som har dokumenteret forskningskompetence.

Til fru Grethe Lyngs og i øvrigt til hr. Dræbye vil jeg sige, at forskningsbibliotekerens vilkår er værd at hæfte sig ved og er problemfyldte. De har været udsat for usædvanlige beskæringer.

Fru Grethe Lyngs' bemærkninger om bioteknikken kan jeg tilslutte mig. Jeg synes egentlig, fru Grethe Lyngs meget godt svarede på en del af det, som fru Inge Krogh sagde. Ikke fordi jeg er uenig med fru Inge Krogh, men fru Grethe Lyngs fremhævede dette, at vi hele tiden må tage parti for friheden, når vi skal vælge, om en forskning kan tillades eller ej. Det var det, professor ved Københavns universitet, rektor ved Københavns universitet Ove Nathan sagde meget dygtigt, synes jeg, da der opstod diskussion om noget, man forskede i på rigshospitalet: »Tvivlen bør komme den fri forskning til gode.« Det afgørende er jo, at der kan laves modforskning, at andre forskere kan sige: det går ikke, og kan forske i konsekvenserne af det, at debatten er fri, og at vi til enhver tid kan afvise at bruge resultaterne. Det må være det afgørende. Det tror jeg i virkeligheden også fru Inge Krogh er enig i.

[Undervisningsministeren]

Jeg synes, hendes etiske betragtninger måtte vække til eftertanke hos enhver, og både indenrigsministeren og jeg kunne sikkert lave en lang redegørelse om det. Jeg synes, det var meget vigtigt, at den sag blev bragt ind i debatten. Jeg har blot sagt, at hvis det etiske synspunkt bruges til at begrænse forskningsfriheden, så bør vi nok være betænkelige. Det tror jeg også fru Inge Krogh er enig i.

Jeg må give udtryk for min største beklagelse i dag. Det er især en beklagelse over for den humanistiske forskning. Jeg har citeret Christian den Ottende forkert. Christian den Ottende sagde under statsbankerotten i 1813, da finansministeren ønskede at spare på udgifterne til de skønne kunster:

»Fattige og elendige ere vi, lad os nu blive dumme til, så kan vi gerne høre op med at være en stat.«

Det var, hvad han sagde. Jeg havde omskrevet det lidt for meget til nudansk. I øvrigt hed han slet ikke Christian den Ottende, han hed prins Christian Frederik. Han blev først senere Christian den Ottende ved Frederik den Sjettes død 1839.

Hr. Dræbye nævnte dette med ATV-institutterne m.v., og han bebrejdede mig, at der stod for lidt om miljøteknologi og vedvarende energi. Man kunne næsten føle, at hr. Dræbye syntes, at når vi nu lavede et særligt udvalg om informationsteknologi, kunne man så ikke gøre på samme måde med miljøteknologi, vedvarende energi, fredsforskning osv.? Svaret er vel, at det har vi i forvejen. Vi har tilmed et miljøministerium, som har sin egen forskning, og som har bevillinger til at købe rekvideret forskning. Vi har et energiministerium, som har ganske betydelige forskningsbevillinger, og som så sandelig forsker i vedvarende energi. Jeg tror, alle vil huske et af aktstykkerne, nemlig de 42 mill. kr. til bl.a. Båring-Asperup, eller hvad det nu ender med.

Vi har altså absolut institutionaliseret denne forskningsinteresse, men har vi institutionaliseret behovet for at vurdere, hvad vi egentlig foretager os i det voldsomme vækstområde, som hedder informatikken? Nej, det har vi ikke. Derfor følte regeringen behov for at nedsætte et udvalg, der fortsætter indtil videre, og som koster meget lidt, og som skal rådgive på dette punkt. Andet skal der ikke ligge i det. Det er kun, fordi det er nyt, at det er nævnt her. Deri ligger ikke en

nedvurdering af de vigtige områder, som bl. a. hr. Dræbye nævnte.

Man kan også stille det spørgsmål, om vi overhovedet herindefra skal udnævne særlige områder til at være specielt vigtige. Det var vel egentlig det spørgsmål, man burde rejse, og hvis man ville have en indvending mod informatikudvalget, var det vel egentlig det, man burde sige. Svaret er vel: når vi har så stor en undervisningsaktivitet, er det vigtigt at få den vurderet, men jeg mener også, at vi må holde fast i, at principielt skal vi politikerne passe på med at udnævne bestemte områder til at være særlig vigtige.

Hvis man havde gjort det i 1950erne og havde sagt: nu skal det hele sættes ind på det, der er vigtigt, hvad havde man så sat ind på i 1950erne? Atomforskningen, som Viggo Kampmann og forstander Arnfred og alle gode folkelige kræfter gik ind for som det eneste saliggørende, det, der skabte os billig og ren energi til evig tid. Så havde vi satset det hele eller i hvert fald langt mere på det.

Hvis vi havde haft politisk, folketingsstyret forskning i 1970erne, hvad havde vi så sat det hele ind på? Sikkert en masse samfundsforskning, men også en masse informations-teknologiforskning. Den kunne så have udspyt nogle vidunderlige resultater på et tidspunkt, hvor det ville være noget, man havde alle steder, og hvor man opdagede, at den bioteknologiske forskning var langt mere spændende i 1990erne. Sådan er det nemlig: hvis vi styrer alt for meget, kommer vi – undskyld, hr. Tinning – til at løbe efter de seneste lygteænd. Det er det bedste argument for forskningens frihed, at mennesker har en vis indskrænkning af deres horisont, og at politikere er mennesker – det er ministre også – så laver man folketings- eller ministerstyret forskning, bliver horisonten for snæver. Derfor er forskningens frihed afgørende.

Til hr. Tinning vil jeg sige vedrørende kontraktforskning, at man aftaler selv på instituttet med virksomheden, om resultaterne skal være hemmelige, men jeg har fået oplyst, at det normale er, at en eventuel aftale om hemmelighed kun gælder to år, og at der for øvrigt laves masser af kontraktforskning, hvor der slet ikke er tale om hemmelighed.

Hvis kontraktforskningen tog det omfang, den har i lande med en meget stor forsvarsindustri, kunne man være betænkelig ved det

[Undervisningsministeren]

på visse institutters vegne, men i Danmark er der jo tale om – på trods af at vi lavede regler i midten af 1970'erne og forbedrede dem i 1978, tror jeg – at kontraktforskningen er alt for lille. Det er grunden til, at jeg synes, vi ganske roligt kunne søge at lade den ekspandere.

Så spurgte hr. Tinning: »Hvori består dog Danmarks særlige fordele inden for informatikken, når det er de multinationale selskaber, som dominerer?« Svarer er for det første, at de multinationale selskaber, og især de japanske, rigtig nok dominerer inden for hardware-området, og dér kan vi aldrig nå dem, men hardware-området betyder mindre og mindre: 90 pct. af omsætningen vil efter 1990 have mest med software at gøre. Det er på dette software-område, at Danmark, bl. a. i kraft af et sprog, som er mere foreneligt med teknikken end japanernes, har gode muligheder, hvilket også viser sig ved små danske virksomheders forbløffende konkurrencedygtighed. Er det dog ikke oplagt, at vi, når vi opdager, at her har vi altså et avanceret felt, hvor vi kan konkurrere, så i den nuværende situation søger at udnytte disse muligheder? Jeg synes, det ville være tåbeligt andet.

Til fru Ingerlise Koefoed og til fru Margrete Auken vil jeg sige – det bliver især til fru Margrete Auken – at den definition på humanistisk forskning, hun gav, er interessant; hun sagde, at det er opklaring af den folkelige fornuft. Løgstrup har vist sagt, at det er med ét ord tilværelsesforståelse og netop ikke kun samfundsforståelse, men tilværelsesforståelse. Det synes jeg, ligesom fru Margrete Aukens definition, er en rummelig og rigtig måde at sige det på.

Jeg kunne tale længe om fru Margrete Aukens indlæg; jeg var enig i det meste, men jeg håber ikke, man forlanger, jeg skal svare på alting.

Jeg har gemt hr. Lawaetz' indlæg til sidst, for han holdt jo et spændende indlæg, som var godt, i hvert fald når man har hans politiske synspunkt i tankerne. Men det var også meget tankevækkende for os andre. Han kom med nogle gode eksempler, som jeg gerne skal kommentere til slut. Han sagde, at han havde hørt, at i Jylland fredede man et åløb på grund af en sjælden flueart, at man forskede i sortfodsindianeres hårlængde og Joakim von And's indflydelse.

Det fik mig til at tænke på en fælles oplevelse, jeg havde med en af hr. Lawaetz' partifæller, hr. Glensgård. Vi var som medlemmer af finansudvalget på en udflugt til Københavns universitet, ude for at se det støvede herbarium, hvor man skulle passe på ikke at puste for meget, for så fik man åndenød. De pressede blomster lå fra gulv til loft, og enhver måtte jo spørge sig selv: hvorfor ikke sætte en tændstik til det og lade det hele ryge i luften? Det sagde hr. Glensgård også ved den lejlighed. Men hvis man læser Henrik Stangerups sidste nye bog, »Vejen til Lagoa Santa«, læser man en beretning om en af de videnskabsmænd, som har indsamlet disse planter, for nogle af dem stammer nemlig fra hans tid – undskyld, hr. formand, den historie skal medlemmerne lige have – han rodede rundt i Brasilien efter knogler i underjordiske huler og brugte hele sit liv, mens hans tænder faldt ud og hans førlighed blev nedbrudt. Han satte hele sit liv ind på det. Al sin ånd og al sin legemskraft. Hvad sker der? Pludselig opdager han inde i hulen nogle knogler, som modbeviser hans teori. Og det er dramaet i Stangerups bog. Denne naturforsker, der har arbejdet hele sit liv, og som pludselig finder knoglen, der modbeviser hans teori.

Hvad er perspektivet i den historie? Perspektivet er for det første, at på samme måde, som han søgte i hulerne, vil mennesker søge til evig tid. Uanset om hr. Lawaetz kan lide det eller ej. Det er så urmenneskeligt. Vi kan ikke lade være med at søge.

For det andet: lige så lille, som han var, da han opdagede, hvor dum han havde været – han havde troet på syndflodsteorien, og pludselig blev den modbevist, og han opdagede, at Darwin havde lidt mere ret end han – lige så uvidende han var i vores øjne, lige så små er vi over for de utrolige erkendelser, som vi slet ikke har nået endnu. Om hundrede år vil man kunne skrive lige så morsomme beretninger om os.

Det illustrerer det urmenneskelige i vores søgen og ufatteligheden i de erkendelsesmængder, vi endnu ikke har nået, som gør, at forskningen også almenmenneskeligt simpelt hen er en livsbetingelse.

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

[Tredje næstformand]

Formanden var meget langmodig, for der findes faktisk i forretningsordenen også tale-tider for ministre.

Jeg vil i øvrigt bede ordførerne om i god tid at markere, at de gerne vil være med i anden omgang. Det hjælper faktisk på forretningsgangen.

Mette Groes (S):

For god ordens skyld skal jeg sige, at jeg hverken kan tages til indtægt for hr. Elmquist og især ikke for hr. Lawaetz' bemærkninger om socialforskningsinstituttet. Jeg har forstået, at sagen nærmere skal undersøges i et udvalg, og det synes jeg vi bør vente på.

Hr. Lawaetz kom med en bemærkning om, at jeg havde talt, som om der var ubegrænsede ressourcer. Det gjorde jeg netop ikke. Jeg analyserede ministerens redegørelse, hæftede mig ved dens skæve prioritering på hovedområder og gjorde opmærksom på, at fagbevægelsen ikke var med. Jeg kommenterede hans ideer, som sig hør og bør, og gjorde opmærksom på økonomien i dem, men det er noget andet.

Nu siger ministeren, at han vender sig mod tendensen til, at samfundsrelevans gennemtrænger humanistisk forskning, så den bliver tør og kedsommelig. Dertil kan jeg jo kun sige, at al form for forskning skal gøres med talent og med evne, ellers er der ikke meget ved den. Men det gælder altså også den samfundsrelevante forskning. Så vil jeg godt sige til ministerens bemærkning om, at fagbevægelsen ikke er med i redegørelsen, fordi arbejdsgiverforeningen heller ikke er med, at den går ikke. For hele redegørelsen er jo gennemsyret af erhvervslivets holdninger, og modparten, altså arbejdstagernes eller arbejdernes, holdninger er ikke belyst. Deres behov og deres ønsker til forskning er heller ikke belyst. Det er forkert, og jeg synes, at ministeren burde være så generøs, at han blankt indrømmede, at det faktisk er en fejl.

(Kort bemærkning).

Ingerlise Koefoed (SF):

Undskyld, jeg bryder ind i talerrækken, men jeg har jo ikke lov til en anden omgang, når jeg er privatist. Jeg stillede faktisk et par spørgsmål. Ministeren sagde, at det lød jo beskedent, når vi talte om 2 mill. kr. til forskningsbibliotekerne. Jeg talte nu om 2

mill. kr. til Det kongelige Bibliotek og 1,5 mill. kr. til Statsbiblioteket. Jeg vil sige, ja vist er det beskedent, men det betyder dog trods alt en forøgelse af en slunken bogkonto på 10-15 pct. Det ville i hvert tilfælde være en god idé, hvis ministeren ville prøve på at overbevise sine fagfæller om, at dette burde man faktisk stemme for, når nu man synes så godt om forskningsbibliotekerne og er så positivt indstillet over for dem.

Så spurgte jeg, om ministeren på en eller anden måde ville sørge for en bedre fælles planlægning for forskningsbibliotekerne, og om der f.eks. skulle være en lov om forskningsbiblioteker, eller om ministeren måske vil give forskningsbibliotekernes fællesråd større kompetence.

Bjørn Elmquist (V):

Jeg skal her i anden runde gøre det meget, meget kort. Jeg har ét konkret spørgsmål til ministeren om bioteknikken. Jeg synes, at det har gået som en rød tråd igennem de fleste af indlæggene i dag, at det er noget, som interesserer bredt i folketingset. Det har interesseret flere af os gennem flere år efterhånden. Jeg vil derfor bede undervisningsministeren tage med sig til den samlede regering, at jeg i hvert tilfælde føler et væsentligt behov for at få en debat om disse ting her i salen. Et brugbart grundlag kunne eventuelt være det, som vi den 28. januar fik vedtaget i Europarådets parlamentariske forsamling, bl.a. på mit forslag. Der er direkte dér nedlagt henstillinger på det ene og det andet og det tredje område til medlemslandenes regeringer i Europarådet. Det kommer selvfølgelig op i Europarådets Ministerkomité. Men jeg ville nu være glad og lykkelig, hvis vi her i folketingssalen meget hurtigt kunne få en debat om disse ting.

Lawaetz (FP):

Jeg var måske lidt letsindig, da jeg i første omgang roste ministerens beretning lidt, så jeg er måske lidt mere skuffet efter at hørt på debatten.

For det første synes jeg uden at gå undervisningsministeren for nær, at han tillægger mig og mit parti endnu mindre kultur, end vi har. Jeg omtalte ikke historisk forskning, jeg omtalte nogle ting, som jeg godt tør gentage, og hvor man er helt ude i overdrevet. Det er

[Lawaetz]

man, når man bruger penge til at undersøge, om Joakim von And har nogen indflydelse på den åndelige udvikling i Danmark, og jeg var omme ad fluerne, og det står jeg også meget gerne ved. Det er den slags narrestreger, som mit parti ikke mener vi har råd til. Det var sådan set derhen, ministeren skulle have svaret mig, om han gav mig ret i, at vi skulle fange fluer for pengene, eller hvad vi skulle. Det kom han ikke ind på.

Debatten i sin helhed har da været interessant at høre på, men ført på et højt videnskabeligt plan. Et forsøg på at trække den ned på jorden, dér hvor vi har råd til at være, kom der egentlig ikke ud af det, så for mig må det stadig stå ubesvaret i luften. Der var ikke et eneste svar på, hvad man kunne tænke sig at gøre for at styre tingene fremover. Det kan jo ikke være et uartigt ord, som hr. Elmquist for øvrigt indførte, at vi skulle bruge de beskedne ressourcer så godt som muligt. Det kan ikke være uartigt netop i øjeblikket, at man tillader sig at bringe økonomien på bane, når man samtidig siger, hvad flere heldigvis, selv fru Alice Faber, var inde på, at det er vigtigt, at forskningen og erhvervslivet lærer at samarbejde mere, end de har gjort, og i sidste ende søge at få lidt positivt ud af det.

Hvis man tager et snit gennem denne debat, er det stadig væk alt, hvad der er humanistisk, der har førsteprioritet, og er det en lille smule uartigt, når man trækker det ned på jorden og spørger om, hvad det egentlig er vi skal leve af?

Jeg gik så langt, at jeg gik ind for en forstærket forskning på mange felter, bare der kommer noget fornuftigt ud af det. Der er masser af ting at tage fat på. Jeg manglede også et svar på – jeg kræver det ikke i dag – om forskningsudvalget overhovedet har løst den opgave, det er sat til. Er der noget uartigt i, at et forskningsudvalg, der sidder til det samme, prioriterer tingene på en eller anden facon? Prioriterer og dikterer er ikke det samme, men vi sidder der og holder nogle møder – nu er det beklageligt, at det er undervisningsministeren, der har været formand for det, og jeg vil da nødig bruge tiden i dag til at kritisere det – hvor jeg synes, at vi mange gange har svævet på et plan, som ikke har noget med virkeligheden at gøre. Det er jo da et spørgsmål, om man kunne tillade sig at tage op i forskningsudvalget et forslag til

prioritering af, hvad man skulle forske i. Dér må det også være mig tilladt at sige, at jeg f.eks. mener, at datalogi, som man gør for lidt ved, er væsentlig vigtigere end videnskabelig fluefangst.

Dræbye (RV):

Ministeren havde i sit svar misforstået de bemærkninger, jeg gjorde om informatik og bioteknik og EDB-software. Jeg har ikke klandret ministeren for at have taget disse områder op, med henvisning til, at det er områder, der skal prioriteres højere i de kommende år. Jeg har heller ikke klandret ministeren for at forudsætte, at det kan have betydning for vores erhvervmæssige udvikling, men når ministeren samtidig – ganske vist i et andet afsnit af redegørelsen – sætter spørgsmålstejn ved forskning, som beskæftiger sig med de samfundsmæssige sider af udviklingen, og sætter spørgsmålstejn ved begrebet samfundsmæssig relevans, så tillod jeg mig at gøre opmærksom på, at på disse områder er begrebet samfundsmæssig relevans noget ganske konkret. Det er et spørgsmål om, hvilke samfundsstrukturkonsekvenser der vil være af bredbåndsudviklingen, af den automatisering, som sker på området, af bioteknikkerne, hvilke menneskelige konsekvenser der vil være, og hvilke arbejdsmiljømæssige konsekvenser der vil være af industrirobotter og automatiserede kontorer. Her er den samfundsmæssige relevans noget ganske konkret og nærværende. Jeg synes, det er underligt, at ministeren ikke, når han i øvrigt prioriterer disse områder, samtidig prioriterer de meget store menneskelige og kulturelle konsekvenser, der kan være i den udvikling, også som noget, der forskningsmæssigt skal prioriteres højt.

Tinning (VS):

Jeg kritiserede i mit første indlæg myten om, at forskningen skal friholdes for nedskæringer, og argumenterede for, hvorfor det er en myte, som regeringen går og slynger om sig med. Det kommenterede undervisningsministeren overhovedet ikke, og det må jeg forstå som en bekræftelse af, at det altså er en myte.

Undervisningsministeren kommenterede derimod kontraktforskningen og sagde, at det var blevet oplyst, at normalt aftaler man

[Tinning]

kun, at resultaterne af forskningen skal hemmeligholdes i 2 år, hvis man overhovedet aftaler at hemmeligholde resultaterne. Det er da meget godt, men det, jeg kritiserede, var, at man hemmeligholder resultater. Det kan da godt være, man normalt kun gør det i 2 år, men de skal ikke hemmeligholdes. Hvorfor skal forskningens resultater ikke være tilgængelige? At det er noget normalt med de to år, antyder vel, at når det først af en eller anden grund bliver lidt pinligt eller måske lidt farligt at offentliggøre disse forskningsresultater, går man til noget unormalt, som formentlig er langt på den anden side de to år.

Hvorfor mener ministeren, at Danmark skulle have specielt gode muligheder for at klare sig på software-markedet? Jeg mener egentlig ikke, at ministeren sagde meget om det. Det var, som om vi fik to ting at vide. Hvis der var nogle muligheder, ville det være dumt ikke at udnytte dem, vi måtte spytte i næverne. Det mener jeg i almindelighed er en fortrinlig idé, specielt hvis man har noget vigtigt, man godt vil holde fast i, men derudover vil jeg stadig væk godt vide, hvad begrundelserne er for, at Danmark skulle have specielt gode muligheder på dette marked. Det er rigtigt, at 90 pct. af omsætningen på dette marked nok bliver software i 1990'erne. Det betyder ikke, at det ikke vil være de multinationale koncerner, som løber med langt det meste.

Jeg kunne egentlig godt tænke mig at stille et enkelt nyt spørgsmål om sektorforskningen. Jeg fik kun lige antydet det. Jeg vil ikke kritisere ministeren for ikke at svare på det, fordi det var så kort, men jeg har mærket mig, at dengang vi sagde hr. Bertel Haarder herinde og ikke undervisningsministeren, var hr. Bertel Haarder meget ivrig og meget klar, kan man sige, i sin kritik af sektorforskningen. Hr. Bertel Haarder kaldte den dengang ministerforskning, noget, man ikke skulle have for meget af. Nu siger undervisningsministeren kun, at sektorforskningen er lidt stigende, og at der er mange andre opmuntrende træk. Jeg kunne godt tænke mig at vide, om der er sket det, at nogle andre ministre har sagt, at der er noget, der hedder sektorforskning, og det er vores forskning, og den vil vi bestemme over, så få fingrene væk. Eller er der andre grunde til, at vi nu får helt nye toner omkring sektorforskningen?

Så var der fru Inge Kroghs bemærkning om arbejdsmiljøforskningen, hvor det meste af den nok styres af LO eller af arbejdsmarkedets parter omkring arbejdsmiljøforskningen. Det får mig til at gøre opmærksom på, at i arbejdsmiljøfonden sidder der 1 repræsentant for arbejdstilsynet, nemlig arbejdsdirektøren, 1 repræsentant for LO, 1 repræsentant for Dansk Arbejdsgiverforening og 1 repræsentant for arbejdslederne. Man behøver ikke være specielt god udi regning for at finde ud af, at tre af dem kan lave et fast flertal. Det kunne f.eks. være repræsentanten for arbejdslederne, for DA og for arbejdstilsynet. Det er ikke spor usædvanligt, når man kigger på det arbejde, som foregår i arbejdsmiljøfonden.

Og det er sådan noget, når man skal have undersøgt arbejdsforholdene på slagterierne, der gør det svært at komme igennem. Når man skal have undersøgt, om der er en sammenhæng, og specielt hvilken, mellem foster-skader hos laboranter – hvilket jo må være noget, der interesserer repræsentanten for kristeligt folkeparti – og opløsningsmidler er det også uhyre svært at komme igennem med det. Man kan faktisk ikke få disse undersøgelser lavet, man aflyser dem. Men når man skal have lavet en sav, som ikke laver ret meget støj, og som samtidig har den specielle egenskab, at den er meget, meget hurtigere end de save, man har i forvejen og bruger til at save svine kroppe ud med, ryger det igennem. Produktivitetstigninger, som samtidig ikke larmer så meget, går helt fint. Mon det har noget at gøre med, at LO kan nedlægge veto eller styre det? Mon ikke det snarere har noget at gøre med, at tre kan finde ud af at lave et flertal. I øvrigt kan Dansk Arbejdsgiverforening, hvis det endelig skulle knibe, altid lukke døren for forskerne, når de kommer for at lave et eller andet stykke arbejde.

Jeg vil godt tilslutte mig hr. Bjørn Elmquists ønske om at få en debat om den genetiske manipulation, fordi vi ved, at der i dag ikke er nogen lovgivning på området. Der er ikke nogen helbreds kontrol af personalet, der arbejder med det, der er ikke nogen kontrol med udviklingen af de nye organismer, der er ikke nogen offentlig indsigt, der er ikke nogen ansvarsplacering, når der sker uheld. Kort og godt: der er frit slag i bolledejen. Jeg vil godt høre, om undervisningsministe-

[Tinning]

ren vil være med til at sikre en åben debat på dette område.

Inge Krogh (KrF):

Jeg må sige tak til ministeren for de ord, jeg fik om de etiske synspunkter, jeg udtalte mig om. Etikken må ikke hindre forskningens frihed, sagde ministeren. Det var netop derfor, at jeg meget stærkt fremhævede, at det er meget vigtigt med åbenhed og offentlighed omkring forskningen. Jeg mener, der burde være mere debat blandt forskerne netop om etikken i de enkelte forskningsteam. Så ville man også vide, at der er forskere, der pludselig kan komme i en samvittigheds-konflikt, fordi forskningen måske går videre, end de havde tænkt sig, og der kommer andre resultater. Det kan være svært for den enkelte forsker, og derfor mener jeg, der burde være mulighed for virkelig at skabe en debat i selve forskerteamet, men også længe-re ud.

Til hr. Tinning vil jeg sige, at jeg selvfølgelig er meget interesseret i opløsningsmid- lers virkning på fostre. Der er i øvrigt speci- elle opløsningsmidler, jeg også er meget in- teresseret i, bl.a. alkohol, og hvordan det vir- ker på vores organisme.

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Fru Ingerlise Koefoed ville have et klart svar på spørgsmålet om, hvorvidt jeg kunne tænke mig at fremsætte forslag til lov om forskningsbiblioteker, eller om jeg i modsat fald ville give Forskningsbibliotekernes Fæl- lesråd større kompetence.

Det må afhænge af, om der er et helt kon- kret behov for en speciel lov om forsknings- biblioteker. Bogstaver og paragraffer på et stykke papir løser jo ikke noget i sig selv. Jeg vil derfor opfordre til, at jeg får lov at un- dersøge behovet i mit ministerium og ser, om der er en kontant begrundelse, som kan be- grunde, at vi ulejliger folketinget med det.

Om Forskningsbibliotekernes Fællesråd skal have større kompetence, vil jeg også nø- dig komme ind på. Jeg beklager, at jeg ikke kan svare på alting. Det er et stort og vidt- strakt område, vi har med at gøre her. Jeg mener også, en minister skal lade være at svare på alt for mange hypotetiske spørgs- mål.

Hr. Bjørn Elmquist nævnte bioteknikken og ønskede en debat i tinget om det. Det må han rejse i sin folketingsgruppe. Jeg vil dog gøre opmærksom på, at da hr. Bjørn Elm- quist og jeg begge to sad i folketingets forsk- ningsudvalg, var der faktisk en særdeles in- teressant høring om bioteknikken. Det var midt under mund- og klovsygeepidemien. Jeg kan huske, at en af forskerne fortalte os, at man i Danmark havde opfundet den rene mund- og klovsygevaccine, som senere hen måske tilmed kan blive en eksportartikel, og som kan bevirke, at man kan vaccinere, uden at man derved bliver udelukket fra verdens- markedet. En interessant detalje, som optog udvalget meget, kan jeg huske. Det var i det hele taget en stærkt inspirerende høring, som trænger til at blive taget op af den nuværen- de formand for forskningsudvalget. Hvis re- geringen kan bidrage med et oplæg og får en opfordring til det f.eks. fra forskningseudval- get, er jeg sikker på, at vi vil gøre alt, hvad vi kan, selv om vi har nok at lave lige for tiden.

Jeg er ked af, hvis hr. Lawaetz opfattede mit indlæg på den måde, at jeg skulle have den opfattelse, at hr. Lawaetz ikke havde sans for kultur. Det beklager jeg meget. Det var absolut ikke min mening. Min mening var at rose hr. Lawaetz for hans meget positi- ve og gode indlæg. Jeg tog to punkter frem, hvor jeg er uenig med hr. Lawaetz. Det ene var dette, at forskningsudvalget skulle god- kende bevillingerne til forskningen, eller at ministeren skulle godkende de forskellige forskningsbevillinger. Det var det, jeg argu- menterede imod med min betragtning om ministres og politikeres nødvendigvis be- grænsede horisont. Jeg vil ikke trække noget tilbage i den argumentation. Jeg mener fak- tisk, at vel er det slemt, at der forskes i Joa- kim von And's virkninger i dansk kultur – det kan man synes er slemt for samfundet – men ville det ikke være endnu værre, hvis vi f.eks. risikerede folketingsdebatter om hvert eneste lille forskningsprojekt, og om vi skulle have politikere, som jo er nødt til at støtte sig til bureaukrater, der sidder i store konto- rer med masser af papirer, til at vurdere hvert enkelt lille projekt? Kommer vi ikke fra asken og i ilden?

Det, vi gør nu, er, at vi styrer på margina- lerne. Vi har et pluralistisk system og univer- siteter med en stor grad af forskningsfrihed,

[Undervisningsministeren]

men hvor der jo trods alt styres på marginalerne, bl.a. når det vurderes, om datalogisk institut på Københavns universitet skal have flere penge. Jeg tror ikke, det kan blive på den måde, at de får pengene og derefter bruger dem til studier i Joakim von And; sådan vil det ikke gå. Det vil sige, at vi faktisk styrer på marginalerne, men der er altså en stor reserve af fri forskning, som er vigtig at have, fordi den jo giver svaret til hr. Dræbye og andre, som vil have, at vi skal gøre noget specielt for nogle vigtige felter. Vi har så stor en grad af fri forskning, at forskerverdenen så at sige kan holde sig selv i skak, så vi ikke hele tiden behøver at være nervøse for, om der nu er et felt, vi forsømmer, for det er der forskere der er frie til hele tiden at have deres meget længere antenner ude for at kontrollere.

Hvis vi kommer ind på at sende det hele til folketingets forskningsudvalg og der så skal stemmes om, om der skal være mere eller mindre til den slags forskning, tror jeg, at det ikke ville være til at holde ud at være medlem af forskningsudvalget; jeg tror ikke, man kan regere et land og slet ikke et avanceret industrisamfund på den måde.

Jeg vil i øvrigt gøre opmærksom på, at der i folketingets forretningsorden under bestemmelserne om folketingsudvalg udtrykkeligt står tilmed som det allerførste, at folketingets forskningsudvalg har til opgave at gennemgå beretningen fra planlægningsrådet for forskning samt eventuelt gøre indstilling herom. Det er ikke et direkte citat, for jeg kunne ikke finde det, men et næsten korrekt citat, for jeg har lige læst det igennem.

Det vil altså sige, det absolut er op til forskningsudvalget at tage den blå bog frem og komme med indstilling om indholdet. Jeg er ikke sikker på, man vil finde det særlig morsomt. Der kan blive problemer med fremmødet også, ved jeg som tidligere formand. Jeg er ikke sikker på, at der kommer meget ud af det, men det var dog værd at gøre et forsøg, når vi nu har en paragraf, der siger, at man kan gøre indstilling om beretningen. Hvis et medlem af udvalget kræver, at man gør et forsøg, er jeg sikker på, at formanden vil gå med til det.

Hr. Dræbye mente, jeg havde misforstået ham; i så fald har vi misforstået hinanden, for jeg var meget enig med hr. Dræbye i det; han sagde her til sidst, med den lille reserva-

tion, at jeg stadig væk mener, vi skal passe på ikke at udnævne bestemte forskningsområder til at skulle have en særlig ministervelbehagelighed, men den diskussion skal jeg ikke optage.

Hr. Tinning sagde, hvorfor man dog ikke skulle gøre al kontraktforskning tilgængelig med det samme. Svaret er, at kontraktforskning består i, at nogle udenfor betaler for det. Hvem vil betale for noget, som man straks forærer ud til alle? Jeg indrømmer, at det er et element i det kapitalistiske system, vi står over for her, at den, der betaler, også vil have en lille smule glæde af det. Det er på den anden side et ret dynamisk element, som jo har ført til meget godt, måske også meget skidt, men det ville føre til ufatteligt stagnation, hvis vi afskaffede dette princip i vort samfund, det kender jeg heller ikke så mange socialister der vil, for en moderne socialist går ind for markedssocialisme, har jeg hørt, dette, at man gerne vil bevare forbrugervalget, og at ansvaret følger friheden. Jeg gad vide, om ikke djævelen smutter med ind i det fremtidssamfund, som også hr. Tinning forestiller sig.

Så vil han have yderligere uddybet, hvori Danmarks særlige muligheder over for de multinationale selskaber består. Det kan man sikkert skrive en lang sociologisk rapport om. Det vil i så fald blive en rapport, der kan vedlægges hele Danmarkshistorien som bilag, fordi vi er altså blevet den nation, vi er. På mærkelig vis, og specielt de sidst hundredede år, har der været en ejendommelig vækst og dynamik i vores samfund. Hvordan det er gået til, ved jeg ikke, men kendsgerningen er, at selv ganske små danske virksomheder har en forbløffende konkurrenceevne. Medens vi i de sidste 14 år har hørt dommedagsbasunerne lyde over dette elendige kapitalistiske samfund, som vil ende i, at der kun er få kæmpestore virksomheder tilbage, der ødelægger alle de andre og centraliserer alting i store byer, er udviklingen jo nærmest gået modsat. Mulighederne for en spredt erhvervsstruktur og for, at også små og også danske virksomheder kan eksistere selv langt uden for byerne, selv i Vestjylland, er jo blevet forbedret, imedens dommedagsbasunerne har lydt fra hr. Tinning og hans parti.

Så skal jeg til sidst forklare, hvorfor der står det om sektorforskningen. Jeg har i rap-

[Undervisningsministeren]

porten simpelt hen konstateret, at den er i vækst. Der står ikke nogen voldsom kritik af sektorforskningen, men der står dog, at jeg tilbyder min hjælp til vurdering af den, og man skal dog ikke være særlig snedig for at regne ud, at det betyder, at undervisningsministeren finder, at der tiltrænges en vurdering af sektorforskningen. Sagen er jo nemlig, at vi bl. a. fik oprettet planlægningsrådet for forskningen, for at planlægningsrådet skulle være med til at vurdere, om det nu var klogt at oprette et sektorforskningsinstitut. Den rolle har planlægningsrådet aldrig rigtig fået lov at spille, og derfor står vi i dag med en sektorforskning, som i virkeligheden nok er større, end den ville have været, hvis man havde planlagt tingene ud fra hensynet til forskningen. Sådan skal tilbuddet om vurdering forstås, og deri ligger, at jeg i virkeligheden har beholdt en hel del af min kritik.

(Kort bemærkning).

Tinning (VS):

Da jeg skal være på Københavns Hovedbanegård om 22 minutter, skal jeg nøjes med et par korte bemærkninger.

Den første er, at jeg med sorg må erkende, at det nu er aldeles umuligt for mig at forstå undervisningsministeren. På den ene side fik vi for bare nogle minutter siden en historie om en hulemand, manden, der søgte efter knoglen, og der blev talt om den urmennekelige trang til søgen efter ny viden, en trang, der tilsyneladende ville eksistere og drive tingene frem uanset alt muligt andet. Samtidig får vi så at vide, at hvis ikke vi har kontraktforskning med hemmeligholdte resultater, havner vi i en ufattelig stagnation. Ja men enten er der en urmenneskelig trang til søgen, der overvinder alt muligt, eller også er der det ikke, og jeg har i hvert fald svært ved at forestille mig, at bare fordi man ikke havde kontraktforskning, skulle vi have i en ufattelig stagnation. Det er rigtigt, at vi sikkert i det her samfund ville forske i noget andet og måske også bruge forskningen til noget andet, men det er dog ikke stagnation i almindelighed. Den modsætning forekommer mig lidt pudsigt.

Med hensyn til sektorforskningen synes jeg, det ville have været godt, hvis undervisningsministeren havde fastholdt en, hvad skal man sige, lidt klarere formulering om-

kring denne kritik af sektorforskningen, for det er jo ikke sådan, at den nuværende undervisningsminister er kendt for at udtrykke sig i kryptiske vendinger, der skal fortolkes og drejes, og hvor man skal kigge ned for at finde ud af, at et tilsyneladende høfligt og stilfærdigt tilbud om hjælp dækker over en massiv kritik af og en klar afstandtagen fra, hvad der foregår. Jeg kan forstå, at næste gang nogen – og især den siddende undervisningsminister – tilbyder f. eks. mig sin hjælp, er der kun én ting, jeg bør gøre, og det er at se at komme væk.

Endelig skal jeg sige om det med softwarer, at det kan godt være, vi skal standse den diskussion nu og måske bare udveksle rapporter om sagerne, for jeg kan da oplyse, at i de rapporter, jeg har været med til at skrive, står der ikke noget om »dommedagsbasuner« og »kapitalismen, der ender som 3 store virksomheder«.

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Det er for hr. Tinnings rejses skyld, jeg tager en kort bemærkning.

Min diskussion med hr. Lawaetz handlede om grundforskningen, som han stillede et par konkrete spørgsmål om. Spørgsmålet om kontraktforskning vedrører alene anvendt forskning, og det synes jeg forklarer modsætningen.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Jeg ved ikke, om ministeren kan oplyse mig om, i hvilket omfang der har været kontraktforskning indtil nu. Jeg tror nemlig ikke, det er i ret stort omfang. Jeg tror, ministeren har ret i, at en dynamisk udvikling i samfundet hænger tæt sammen med, at der også har været en, ja, nu siger jeg fri forskning. Der er altså et skel dér, og det er faktisk først nu, det andet er ved at dukke op, at man mere og mere ønsker at lægge det over til kontraktforskning plus det, som jo ikke kan kaldes kontraktforskning, men som rører ved nøjagtig det samme problem, som jeg prøver at spørge til, nemlig hele den biotekniske forskning, der finansieringsmæssigt og stillingsmæssigt ligger i privat regie i så stort et omfang, at det næsten er uoverskueligt at tænke sig, hvad der skal komme ud af det.

[Margrete Auken]

Så sagde ministeren så kønt, at hvis man nu har betalt til det, skal man også have lidt glæde af det. Ja, glæde vil jeg såmænd gerne unde de mennesker, det er ikke det, men det er jo ikke glæden, der spørges efter, vel? Det er: hvad kan betale sig? Og da er det altså en alt for snæver samfundsmæssig betragtning, der ligger til grund mange gange, for dette handler om at få en virksomhed til at køre godt økonomisk, og det skal ikke bebrejdes nogen, for sådan er dette system, men jeg synes nok, vi kunne have ønsket lidt mere klarhed omkring det, plus hvordan vi sikrer åbenhed i debatten og den folkelige kontrol, som jeg kunne forstå ministeren var enig med mig i var nødvendig. Det lader sig ikke gøre i disse lukkede systemer, og det ved ministeren sikkert også godt. Men jeg

meget gerne have haft et bud på, hvad vi gør ved det, for jeg tror, at en væsentlig del af den fremtidige udvikling kommer til at ligge i den regie, og så ved jeg ikke, om ordet »glæde« er det, der i første omgang falder én ind.

Jeg havde et spørgsmål i mit indlæg før, som hænger sammen med dette, bare en enkelt lille ting: det med patentmulighederne eller mangel på forbud mod, at man kan patentere forskningsresultater, er en meget vigtig og perspektivrig side af sagen. Kunne vi gå ind med lovgivningen den vej, så vi i hvert fald sikrer en eller anden form for kontrol? Jeg ved ikke noget om andre bud, men hører meget gerne herom fra ministerens side.

(Kort bemærkning).

Dræbye (RV):

Jeg kan af ministerens sidste svar forstå, at det er med store betænkeligheder, han har underskrevet det afsnit af redegørelsen, som drejer sig om behovet for en forskningspolitisk indsats' økonomiske perspektiver, for ministeren siger på den ene side i anledning af mit krav om et par forskningsområder: jeg skal ikke pege på nogle områder, som der skal forskes i. Men så peger han selv i samme afsnit på, at der skal forskes i informatik og bioteknik, fordi det kan være med til at sikre landets økonomiske fremtid.

Jeg er ikke uenig med ministeren om, at det er vigtige områder, men det afgørende problem er, at de også er af betydning for

landets menneskelige fremtid, for de kulturelle, de arbejdsmiljømæssige og andre forhold, og når ministeren så samtidig tillader sig – et andet sted ganske vist – at nedgøre begrebet »samfundsmæssig relevans«, må man nok spørge sig selv: når ministeren fremhæver netop bioteknik og informatik som væsentlige forskningsområder, hvorfor så ikke tage skridtet fuldt ud og også pege på de store menneskelige og kulturelle problemer, der er i en udvikling på disse områder? Det skulle jo nødigt være sådan, at ministeren kun kan overvinde sig selv til at udpege forskningsområder, når det drejer sig om landets økonomiske fremtid, mens derimod landets menneskelige fremtid er overladt til forskningens frihed.

(Kort bemærkning).

Ingerlise Koefoed (SF):

Jeg vil egentlig godt spørge ministeren, hvorfor han giver hr. Lawaetz ret og siger, at vel er det sandt, at det er sørgeligt, hvis man bruger tid og penge til at forske i Joakim von And. Arbejdsgruppen for Børn og Kultur har gennem en kultursociologisk undersøgelse vist, at det, som alle børn læser, er Anders And, og er det dog ikke vigtigt, uanset hvilket politisk synspunkt man har, at prøve at forske i, hvad der sker med børns og menneskers bevidsthed, hvilke livsværdier de får, når de læser så meget Joakim von And? Er det ikke lige så vigtigt som at forske i, hvad »Guldhornene« har haft af betydning i dansk litteraturhistorie? Og er det ikke langt vigtigere end den forskning, der engang gik ud på at beskæftige sig med betydningen af tegnsætningen hos J. P. Jacobsen?

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Jeg tror, jeg kan svare hr. Dræbye og fru Ingerlise Koefoed på én gang ved at sige, at når der f. eks. sættes mere på datalogi, skyldes det, at der gives en merbevilling til et meget bredt favnende institut, hvor der ansættes forskere med forskningsfrihed, som ikke bliver kommanderet rundt i ganske bestemte hjørner af deres område, og hvor universitetet bevarer en stor del af sin frihed.

Hvis man på helt parallel vis skulle gavne f.eks. fredsforskningen, som jeg tror hr. Dræbye tænker på, skulle man give en merbevilling til institut for samfundsfag ved Køben-

[Undervisningsministeren]

havns universitet f.eks., og så var den potte ude. Så måtte forskerne dér selv bestemme, om det nu var lige på den ene måde eller lige på den anden måde. Der er altså forskel på eksemplerne derved, at begrebet fredsforskning i forhold til samfundsforskningen er et betydelig mere snævert begreb end begrebet datalogi; jeg synes, det er en afgørende forskel.

Det med Joakim von And vil jeg besvare på den måde, at jeg synes, man har dyrket dette med trivallitteraturen meget, ja, efter min private mening lidt for meget, og at man også dyrker det udvidede tekstbegreb lidt for meget i uddannelsessystemet. Jeg ved godt, hvorfor man gør det. Det er en reaktion mod det, man tidligere har gjort, men så må det også være tilladt at spørge: er vi nu ikke kommet i den anden grøft? Og her er folkeskolens vejledning i dansk jo et godt eksempel, fordi den lukker døren op, uden at der er nogen som helst grænser for, hvor meget man kan forsømme den ældre litteratur, kvalitetslitteraturen.

Men det afgørende i diskussionen mellem fru Ingerlise Koefoed og mig er vel, at det, jeg står og siger, er, at min mening om, hvorvidt Joakim von And er et relevant forskningsprojekt eller ej, heldigvis er ligegyldig. Det er det, det er afgørende at holde fast i.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) Første behandling af lovforslag nr. L 62:

Forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen.

Af Halvgaard (FP) m.fl.

(Fremsat 16/11 82).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Jeg beklager, at jeg skal plage tinget igen, efter at jeg har gjort det så meget under det foregående punkt, og derfor vil jeg forsøge at fatte mig i korthed og benytte lejligheden til, da vi nu behandler denne gamle kending, som det vel er, at rette en appel til især soci-

aldemokratiet og det radikale venstre, som jo sammen med nogle af regeringspartierne og socialistisk folkeparti har et ansvar, undskyld, for den skolelov, vi lever under.

Jeg synes, vi skulle erkende, at da vi lavede forliget omkring prøverne, var vi ikke alt for heldige. Jeg synes, man kan sammenligne det med Storm P., når han definerer et forlig som et kompromis, hvor begge parter får, hvad ingen af dem havde ønsket. Den ene part fik prøver, den anden part fik igennem, at disse prøver til gengæld skulle være det rene tidsspilde for de to tredjedele af eleverne, som går på udvidet kursus.

Jeg synes, vi efter de 7 år, der nu er gået, skulle tage den sag op til isoleret drøftelse – med isoleret mener jeg isoleret fra alle de øvrige ting i skoleordningen – og jeg synes, vi skulle prøve at finde en mellemvej, som på den ene side indrømmer socialdemokratiet og socialistisk folkeparti en betydelig grad af ret, når de siger, at der bruges for meget tid på disse prøver, men som på den anden side indrømmer os ret, når vi siger, at de prøver, der bliver tilbage, skal være relevante, skal svare til det niveau, som børnene er undervist på.

Det lyder måske mærkeligt, at jeg står og antyder, at vi kunne have en udvidet prøve efter 9. klasse og så alligevel nedskære prøvetiden, men det kan lade sig gøre, hvis vi lader os inspirere af den måde, man afholder studentereksamen på, og den måde, man tidligere afholdt realeksamen på, hvor visse fag jo udgik lige før eksamen ved lokal lodtrækning. Jeg ved, at det betyder en ændring af prøvesystemet, men må vi ikke også efter disse 7 år, der er gået, erkende, at vi må have den ændring? Det er jo ingen revolution. Skolerne ville straks kunne finde ud af det. Jeg tror faktisk, man ville opklare tingene og skabe en tilstand, hvor folk for første gang kunne forstå det. Jeg tror ikke, vi ville skabe forvirring med en sådan lille justering af skoleordningen, og dermed har jeg også erklæret over for forslagsstillerne, at regeringen på et vigtigt punkt kan tilslutte sig forslagsstillerens synspunkt.

Lissa Mathiasen (S):

Til trods for at indholdet af disse forslag efterhånden har været til behandling mange gange i salen, og til trods for den meget in-